

Klimaatwaanzin of Groene Revolutie?

Een kwalitatief onderzoek naar het verschil in type metafoorgebruik tussen voorstanders en tegenstanders van de Klimaatwet.

Student: Marloes de Heer

Opdracht: MA-eindwerkstuk Neerlandistiek- Taalbeheersing

Begeleider: Dr. F.S. Jungslager

Tweede lezer: Dr. M. van Leeuwen

Deadline definitieve versie: 21 juni 2019

Instelling: Universiteit Leiden

Aantal woorden: 22.747

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. De stijlfiguur de metafoor	6
2.1 Wat is een metafoor?	7
2.1.1 Het beoogde effect van een metafoor	8
2.2 Conceptuele Metaforen Theorie	9
2.3 Critical Metaphor Analyse	12
2.3.1 Contextuele analyse	13
2.3.2 Identificeren van metaforen	14
2.3.3 Interpreteren van metaforen	15
2.3.3.1 Zeven categorieën brondomeinen	16
2.3.4 Verklaren van metaforen	19
2.4 Samenvatting	19
3. Onderzoeksmethode	20
3.1 Contextuele analyse	21
3.1.1 Het corpus	21
3.2 Identificeren van metaforen	22
3.3 Interpreteren van metaforen	24
4. Resultaten	26
4.1 Lichaam-, ziekte- en doodsmetaforen	27
4.1.1 Analyse voorstanders	27
4.1.2 Analyse tegenstanders	28
4.2 Sport-, spel- en dramametaforen	29
4.2.1 Analyse voorstanders	30
4.2.2 Analyse tegenstanders	31
4.3 Rampen-, onheils- en geweldsmetaforen	32
4.3.1 Analyse voorstanders	33
4.3.2 Analyse tegenstanders	33
4.4 Navigatie-, constructie- en andere gesofisticeerde metaforen	34
4.4.1 Analyse voorstanders	34
4.4.2 Analyse tegenstanders	36
4.5 Natuurmetaforen	37
4.5.1 Analyse voorstanders	37
4.5.2 Analyse tegenstanders	38
4.6 Volkse en alledaagse metaforen	38

4.6.1 Analyse voorstanders	39
4.6.2 Analyse tegenstanders	42
4.7 De kantelpuntmetafoor	44
5. Conclusie	44
5.1 Verschil in type brondomein	45
5.2 Verschil in gebruik van overeenkomstige brondomeinen	46
5.3 Verschil in de aard van de metafoor	51
6. Discussie	53
Bibliografie	55

1. Inleiding

Voor een politicus is het belangrijk om de ander te overtuigen van zijn standpunt en de burger voor zich te winnen. Want hoe meer burgers op zijn politieke partij stemmen, hoe meer invloed en macht de politicus kan uitoefenen. Om de 'gewone burger' zo goed mogelijk te kunnen bereiken en te kunnen overtuigen van zijn standpunten passen politici hun taalgebruik aan op het publiek. Om een zo groot mogelijk publiek te kunnen bereiken, mag hun taal namelijk niet te ingewikkeld zijn.¹ Er kunnen verschillende stijlmiddelen ingezet worden om te overtuigen en (complexe) onderwerpen goed over het voetlicht te brengen (Lakoff & Johnson, 1980). Een voorbeeld hiervan is de metafoer.

Volgens Lammerts & Verhagen (1994, p. 383) spelen metaforen een belangrijke rol in het simplificeren van de werkelijkheid. 'Een tsunami van Islamisering' (Volkskrant, 6 oktober 2016) is inmiddels een van de meest bekende uitspraken van Wilders (fractievoorzitter Partij voor de Vrijheid (hierna: PVV)). Deze uitspraak is metaforisch van aard. Door de instroom van vluchtelingen te vergelijken met een tsunami, kan een publiek het beeld van een tsunami (een (zeer) grote vloedgolf) projecteren op een grote hoeveelheid Islamitische mensen die het land binnenkomt. Hierdoor lijkt het net alsof deze als een grote vloedgolf het land zullen overspoelen. In deze context zorgt de metafoer voor begrip (en het oproepen van een negatieve emotie) en daardoor voor overtuiging (in dit geval: het instromen van Islamitische mensen is onwenselijk). Metaforen kunnen er op deze manier voor zorgen dat bepaalde aspecten van een complexe werkelijkheid nadruk krijgen, terwijl andere aspecten min of meer onzichtbaar blijven (Lammerts & Verhagen (1994, p. 383). De metafoer is daarom bij uitstek een middel voor politici om de punten die voor hen voordelig zijn te verhelleren en punten die minder voordelig zijn of zelfs in hun nadeel werken te verhullen. Metaforen kunnen dus de helderheid en begrijpelijkheid van de spreker vergroten en daarmee ook zijn overtuigingskracht (Van Leeuwen, 2015, p. 83-84).

Er is al veel onderzoek gedaan naar metaforisch taalgebruik bij Nederlandse politici (De Landtsheer, Kalkhoven & Broen, 2011; Van Leeuwen, 2015; Van Leeuwen, 2016; De Jong & Van Leeuwen, 2018). Opmerkelijk is dat deze onderzoeken zich veelal focussen op partijen die zich aan de rechterkant van het politieke spectrum bevinden, binnen thema's die hen (rechtse politici) nauw aan het hart liggen. Een goed voorbeeld hiervan is het onderzoek naar Geert Wilders (PVV), binnen de onderwerpen die hoog op de agenda staan van zijn partij, zoals bijvoorbeeld *Islamisering* en *migratie*. In dergelijk onderzoek wordt onderscheid gemaakt tussen verschillende type metaforen, waarbij het brondomein (*rampen* en *geweld* ('Slachtoffer van klimaatcrisis') en *natuur* ('Tsunami van Islamisering') bijvoorbeeld) verschilt, of waarbij de aard van de metafoer verschilt (nieuw, ingeworteld, conventioneel). Hieruit is onder andere gebleken dat het type

¹ Natuurlijk zijn er altijd uitzonderingen op de regel. Op dit moment zien we dat Thierry Baudet, lijsttrekker van Forum van Democratie, erg populair is. Ondanks zijn, relatief, ingewikkelde (de ingewikkeldheid ligt met name op het lexicale niveau) taalgebruik weet hij toch veel kiezers voor zich te winnen. Ik ga in mijn scriptie uit dat eenvoudig taalgebruik voor de 'gewone' mens het prettigst is en dat politici zich daar op moeten aanpassen. Dit is onder andere gebleken uit de onderzoeken van Van Leeuwen (2015; 2016).

metaforen van Wilders krachtig zijn en een verhelderend effect hebben (De Landtsheer et al, 2011; Van Leeuwen, 2015).

Dit soort onderzoek richt zich op metafoorgebruik van politici die een kant van een zaak bepleiten. Het is echter interessant om na te gaan of tegenover politici die tegenover elkaar staan in een kwestie zich van andere metaforen bedienen.

Naast dat er nog maar weinig vergelijkend onderzoek is gedaan tussen voorstanders en tegenstanders van een standpunt, is er ook nog maar weinig onderzoek gedaan naar onderwerpen die meer passen bij partijen binnen het linkse politieke spectrum. Het klimaat is zo'n onderwerp dat hoog op de agenda staat van linkse politieke partijen en op het moment van het schrijven van deze scriptie zeer actueel is. Het klimaat is op dit moment dus een *hot topic*. Binnen het klimaatdebat wordt de gehele Kamer gedwongen zich uit te spreken over het thema klimaat en het initiatiefwetsvoorstel inzake de Klimaatwet. Niet alleen de partijen die het thema klimaat altijd al hoog op de agenda hadden staan, maar ook partijen waar er over het algemeen minder aandacht was voor klimaat(maatregelen) werden gedwongen hun mening over de Klimaatwet kenbaar te maken. Dit maakt het klimaat een interessant onderwerp.

Deze twee elementen samen (het ontbreken van vergelijkend onderzoek tussen voorstanders en tegenstanders van een standpunt en het gebrek aan onderzoek binnen een 'links thema') roept de volgende wetenschappelijk relevante onderzoeksvraag op: **in hoeverre verschilt het type metafoorgebruik van voorstanders en tegenstanders van de Klimaatwet binnen het klimaatdebat?**

Om het verschil in metafoorgebruik tussen voor- en tegenstanders van de Klimaatwet te analyseren, zal ik gebruik maken van het Tweede Kamerdebat waarin wordt gedebatteerd over het initiatiefvoorstel van de Klimaatwet (19 december 2018). Dit debat is een voortzetting van het debat van 6 december 2018, waarin er voor het eerst werd gedebatteerd over het initiatiefvoorstel voor de Klimaatwet.

Dit onderzoek is vergelijkend van aard en daarom zal ik het type metaforen gebruikt door voorstanders (GroenLinks en D66) vergelijken met het type metaforen gebruik door tegenstanders (PVV en Forum voor democratie (hierna: FvD)). Er is gekozen voor GroenLinks en D66 als voorstanders omdat dit de twee grootste partijen zijn die in aanloop van de verkiezingen nadrukkelijk voor een beter klimaat pleitten en waarvoor het klimaat altijd al een belangrijk thema is geweest. Zo sprak Jesse Klaver (fractievoorzitter van GroenLinks) over de 'klimaat-verkiezingen van 2019' in plaats van 'verkiezingen van 2019' en over een 'Groene revolutie' (Trouw, 16 februari 2019). En D66 heeft als slogan: 'D66. Voor de toekomst. Voor het beste onderwijs, een schoon klimaat en een sterk Europa'.² De twee grootste tegenstanders van de Klimaatwet zijn FvD en PVV, voor wie het klimaat een thema is dat hen minder aan het hart ligt.³

² <https://d66.nl>

³ Uit het debat van 6 december 2018 blijkt dat GroenLinks en D66 tot de zeven initiatiefnemers van de Klimaatwet behoren. Uit de stemming betreffende de Klimaatwet, gehouden op 20 december 2018, blijkt dat PVV en FvD (en ook SGP en PvdD) tegen de Klimaatwet hebben gestemd.

Ik vermoed dat hier een verschil bestaat omdat GroenLinks en D66 partijen zijn waar het klimaat van oudsher hoog op de agenda staat, terwijl voor FvD en PVV het klimaat en het nemen van klimaatmaatregelen minder van belang is. Dit verschil kan bijvoorbeeld zitten in het type brondomein of in de aard van de metafoer. Wat betreft het brondomein wordt verwacht dat de voorstanders vooral zullen putten uit het brondomein *natuur* en *sport* om het belang van en het proces naar de Klimaatwet te benadrukken, terwijl tegenstanders mogelijk gebruik maken van het brondomein *oorlog/strijd* om te pogen de Klimaatwet tegen de houden. Wat betreft de aard van de metafoer wordt verwacht dat voorstanders van de Klimaatwet gebruik zullen maken van *ingewortelde* metaforen, terwijl door eerdere onderzoeken naar het metafoorgebruik van Wilders verwacht wordt dat tegenstanders van de Klimaatwet juist *nieuwe* metaforen zullen gebruiken.

Om op een transparante manier metaforen te identificeren zal ik gebruik maken van de Critical Metaphor Analysis-methode van Charteris-Black (2014). Charteris-Black (2014) heeft deze methode opgesteld op grond van de Conceptuele Metaforen-Theorie van Lakoff & Johnson (1980), waarin het bron- en doeldomein een belangrijke rol spelen.

De Conceptuele Metaforen-Theorie van Lakoff & Johnson (1980) komt uitgebreid aan bod in hoofdstuk 2. In dit hoofdstuk wordt in paragraaf 2.1 eerst uiteengezet wat een metafoer is en vervolgens wordt in paragraaf 2.2 de theorie van Lakoff & Johnson besproken. In paragraaf 2.3 wordt de Critical Metaphor Analysis-methode van Charteris-Black (2014) uiteengezet. Uit deze paragraaf blijkt van welke brondomeinen politici gebruik kunnen maken en wordt toegelicht hoe onderscheid gemaakt kan worden in de aard van de metafoer (nieuw, ingeworteld, conventioneel). Deze theorie vormt de basis voor de onderzoeksmethode van deze scriptie. Paragraaf 2.4 biedt een samenvatting van het theoretisch kader. In hoofdstuk 3 worden vervolgens de onderzoeksmethode en het corpus voor dit onderzoek uiteengezet. Hoofdstuk 4 is het hoofdstuk waarin de resultaten worden besproken. In hoofdstuk 5 wordt een antwoord geformuleerd op de hoofdvraag van dit onderzoek en in hoofdstuk 6 worden er een aantal suggesties voor vervolgonderzoek gedaan.

2. De stijlfiguur de metafoer

In dit hoofdstuk wordt de stijlfiguur *metafoer* gedefinieerd. In paragraaf 2.1 wordt eerst de etymologie van deze stijlfiguur beschreven. Vervolgens zal aan de hand van definities van diverse opvattingen deze stijlfiguur beschreven en gedefinieerd worden. In paragraaf 2.1.2 wordt het beoogde effect van de metafoer besproken. In paragraaf 2.2 wordt de theorie van Lakoff & Johnson (1980) betreffende de conceptuele metafoer besproken, waarin uiteengezet zal worden waarom de Conceptuele Metaforen Theorie (hierna: CMT) baanbrekend genoemd kan worden. Paragraaf 2.3 behandelt de Critical Metafoer Analyse-methode (hierna: CMA). Deze theorie ontwikkeld door Charteris-Black (2014), bouwt voort op de CMT-methode van Lakoff en Johnson (1980). Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een samenvattende paragraaf.

2.1 Wat is een metafoor?

De etymologische oorsprong van het woord metafoor is terug te vinden in het Griekse woord *metapherein*. Het woord is op te delen in de woorden *meta* wat 'na' betekent en *pherein* wat 'dragen' betekent (Charteris-Black, 2004, p. 19). Het draait bij een metafoor dus om het 'overbrengen' van betekenissen. De Van Dale definieert metafoor als 'beeldspraak die berust op vergelijking' (Van Sterkenburg, 2002). Charteris-Black (2004) definieert *metafoor* als volgt: 'wanneer de betekenis van een woord wordt gebruikt in een context die verschilt van de alledaagse betekenis'. In figuur 1 staan twee voorbeelden van een metafoor. De een is algemeen van aard, de ander betreft een uitspraak van Geert Wilders. In de metafoor 'voetbal is oorlog' is 'oorlog' het woord dat wordt gebruikt in een context die verschilt van de alledaagse betekenis. 'Oorlog' heeft als definitie 'strijd tussen twee of meer volken' (Van Sterkenburg, 2002) en wordt normaal dus gebruikt binnen deze context. In de metafoor 'voetbal is oorlog' wordt 'oorlog' gebruikt in de context van een sport, namelijk voetbal. Een context buiten de alledaagse betekenis van 'oorlog' dus. Daarom is er hier, binnen de definitie van Charters-Black (2004), sprake van een metafoor.

Figuur 1. Voorbeeld van een metafoor

Metafoor	'Voetbal is oorlog.'	'Een tsunami van Islamisering' (Volkskrant, 6 oktober 2016)
Bedoelde zaak	Voetbal	Immigratiestroom
Beeld	Oorlog	Extreem grote vloedgolf

De metafoor behoort volgens Braet (2007, p. 101) tot de overkoepelende term beeldspraak. Beeldspraak wordt omschreven als het overdrachtelijk gebruiken van woorden of het overdragen van een betekenis en kan opgedeeld worden in twee categorieën: metonymia's en metaforen (Braet, 2007).

Bij een metafoor draait het om gelijkenis, terwijl een metonymia juist gebaseerd is op logische of tijd-ruimtelijke nabijheid (Braet, 2007, p. 101). Een voorbeeld van een metonymia is: 'Onze burens hebben lekkage'. Waarin de burens zelf niet letterlijk lekkage hebben, maar bedoeld wordt dat het '(in) het huis van de burens lekt' (Onze Taal, 2011).

Bij een metafoor bestaat een verband tussen de bedoelde zaak en het beeld die berust op overeenkomst (Braet, 2007, p. 101). Als gekeken wordt naar de metafoor van Wilders in figuur 1 dan is *een extreem grote vloedgolf* het beeld en *immigratiestroom* de bedoelde zaak. Met hetgeen wat gezegd wordt ('Een tsunami van islamisering'), wordt een beeld gevormd. Dit beeld ('tsunami van islamisering') heeft overeenkomst met hetgeen wat bedoeld wordt ('Een extreem grote groep islamitische mensen die Nederland binnenkomt.') (Onze Taal, 2011).

Lakoff & Johnson (1980) spreken in dit verband over bron- en doeldomeinen. Het brondomein is het domein waaruit het *beeld* ('oorlog' en 'extreem grote vloedgolf' in figuur 1)

geput wordt en het doeldomein is het domein waarop dit beeld van *toepassing* is ('voetbal' en 'immigratiestroom' in figuur 1). Het projecteren van het beeld uit brondomein op het doeldomein noemen Lakoff & Johnson (1980) 'mapping': 'Metaphors are cross-domain mappings, which means that information from a source domain is mapped onto a target domain.'. Daarnaast stellen zij dat metaforen een sturende kracht kennen (Lakoff & Johnson, 1980). Ze kunnen bijvoorbeeld gebruikt worden om gerust te stellen, maar ook om onrust te zaaien (De Landtsheer, 2011, p. 9; Emrich et al., 2001; Gaus, 2010). Paragraaf 2.1.1 gaat hier verder op in.

In deze paragraaf is beschreven wat de stijffiguur de metafoor inhoudt. In de volgende subparagraaf wordt uiteengezet wordt het beoogde effect van een metafoor is.

2.1.1 Het beoogde effect van een metafoor

Lakoff & Johnson (1980), Braet (2007) en Charteris-Black (2011) stellen dat een metafoor als primaire functie het creëren van *begrip* heeft. Charteris-Black (2011) is van mening dat metaforen ervoor zorgen dat complexe kwesties visueel, tastbaar en herkenbaar voorgesteld kunnen worden, waardoor deze kwesties door mensen beter begrepen kunnen worden. In de metafoor 'voetbal is oorlog' (figuur 1) wordt *voetbal* (doeldomein) vergeleken met *oorlog* (brondomein). Door het concrete beeld van *oorlog* bij iemand op te roepen, kan hij dit beeld op het begrip *voetbal* projecteren. In een oorlog strijden twee groepen tegen elkaar. In een oorlog wordt zowel aangevallen als verdedigd door beide partijen. Wanneer de betekenis van *oorlog* op het algemene begrip *sport* overgebracht wordt, gaat het over twee (voetbal)teams die tegen elkaar strijden, waarbij de teams zowel aanvallen als verdedigen. Op deze manier helpen metaforen *begrijpen*.

Daarnaast stellen Lakoff & Johnson (1980) dat metaforen een *sturende kracht* kennen. Ze kunnen bijvoorbeeld gebruikt worden om gerust te stellen, maar ook om onrust te zaaien (De Landtsheer et al., 2011, p. 9; Emrich et al., 2001; Gaus, 2010). Dat metaforen een sturende kracht kennen blijkt ook uit het onderzoek van Thibodeau & Boroditsky (2011). In dit onderzoek wordt aan twee groepen proefpersonen gevraagd een oplossing te verzinnen om de groeiende misdaadcijfers in de (fictieve) stad Addison tegen te gaan. Het leesexperiment werd uitgevoerd bij een grote groep internetgebruikers en studenten. De onderzoekers hadden twee teksten opgesteld. De ene groep proefpersonen kreeg een tekst waarin misdaad metaforisch werd beschreven als een *virus*, de andere groep proefpersonen kreeg exact dezelfde tekst maar in deze versie werd misdaad metaforisch beschreven als een *beest*. Een vijftal experimenten werd uitgevoerd met steeds hetzelfde resultaat. De groep die de tekst kreeg waarin misdaad metaforisch als *virus* werd beschreven, kwam met beleidsoplossingen die sterk overeenkomen met hoe een virus opgelost zou moeten worden. Het voorkomen van een misdaad door preventief handelen was voor hen de oplossing. De groep die de tekst kreeg waarin misdaad metaforisch als *beest* werd beschreven, kwam met beleidsoplossingen waarvoor we op 'jacht' moeten gaan. De oplossing voor deze groep lag bij strenge handhaving en eerder straffen. Uit dit onderzoek blijkt dat de keuze voor een bepaalde metafoor (virus of beest) van invloed kan zijn op de (politieke)

keuzes die gemaakt worden voor het oplossen van dit maatschappelijke probleem. Sturing naar de gewenste uitslag of het gewenste effect door middel van metaforen is dus mogelijk.

Naast dat metaforen begrip kunnen creëren en een sturende kracht kennen, zijn Chilton (1996, 2004) en Charteris-Black (2004) van mening dat een metafoor het *overreden/overtuigen* van het publiek als functie heeft. Wanneer iemand een metafoor gebruikt doet hij dit om de ander te overtuigen van zijn idee. Braet (2007, pp. 19-25) stelt dat *aandacht*, *begrip* en *aanvaarding* drie belangrijke elementen zijn om iemand te kunnen overtuigen. Beeldspraak zorgt volgens hem voor *aandacht*. Een metafoor is een stijfbeeld die behoort tot beeldspraak en heeft volgens Lakoff & Johnson (1980), Braet (2007) en Charteris-Black (2011) als primaire functie het creëren van *begrip*. Politieke onderwerpen zijn vaak abstract en gecompliceerd en daardoor niet voor iedereen te begrijpen. Een metafoor is daarom een stijfbeeld bij uitstek waarmee een politicus de ander (politicus of burger) kunnen overtuigen van zijn gelijk.

In paragraaf 2.1 is het stijfbeeld de metafoor uiteengezet. Duidelijk werd dat een metafoor de volgende definitie kent: 'wanneer de betekenis van een woord wordt gebruikt in een context die verschilt van de alledaagse betekenis' (Charteris-Black, 2004). 'Mapping' tussen het brondomein en doeldomein zorgt ervoor dat een abstract begrip tastbaar wordt. Uit paragraaf 2.1.1 bleek dat metaforen drie beoogde functies hebben: creëren van *begrip*, *sturende kracht* en *overtuigen*. In de volgende paragraaf zal de Conceptuele Metaforen Theorie van Lakoff & Johnson (1980) uiteengezet worden. Zij waren als eersten van mening dat metaforen niet enkel talige middelen zijn die dienen ter decoratie van een tekst (Lakoff en Johnson, 1980; Van der Haar & Yanow, 2011).

2.2 Conceptuele Metaforen Theorie

George Lakoff en Mark Johnson hebben in 1980 *Metaphors We Live By* gepubliceerd. Zij hebben de centrale aannames uit de traditioneel Griekse kennistheorie met betrekking tot metaforen in de westerse filosofische traditie herzien (Lakoff & Johnson, 1980, p. X). Hieruit is de Conceptuele Metaforen Theorie (hierna: CMT) ontstaan.

De CMT was baanbrekend. Lakoff en Johnson (1980) waren de eersten die stelden dat metaforen niet enkel een decoratieve functie kennen. In *Metaphors We Live By* zetten zij uiteen dat metaforen in het dagelijks leven veel gebruikt worden. Zij zien metaforen als integraal onderdeel van taal waarmee wij bepalen hoe wij de wereld kennen, hoe wij leren en hoe wij potentieel handelen (Van der Haar & Yanow, 2011, 162-163; Lakoff & Johnson, 1980). Volgens Lakoff & Johnson (1980) is de primaire functie van een metafoor *begrijpen*. Ons alledaagse denken en handelen wordt volgens hen gereguleerd door het conceptuele systeem. Dit conceptuele systeem komt voort uit onze fysieke waarnemingen, bewegingen en ervaringen en krijgt betekenis in termen van deze ervaringen en is volgens hen metaforisch van aard: 'This is what we mean when we say that the human conceptual system is metaphorically structured and defined (Lakoff, 1987, pp. XIV-XVII; Lakoff & Johnson, 1980, p. 6). Hierdoor maken mensen

automatisch en onbewust gebruik van metaforisch taalgebruik (Lakoff & Johnson, 1980; Mohamed, 2012).

Lakoff & Jonson spreken niet over metaforen, maar over conceptuele metaforen. Een conceptuele metafoor is volgens hen: ‘a matter of experience of everyday life rather than a matter of language. Metaphor pervades our way of conceiving the world and is reflected in our language, thoughts, and actions’ (Lakoff en Johnson, 1980, p. 3). Conceptuele metaforen zijn in hun opvatting verweven in het alledaagse taalgebruik en worden daardoor automatisch en onbewust gebruikt. Dat ons alledaagse denken en handelen, volgens Lakoff & Johnson (1980), wordt gereguleerd door het conceptuele systeem en metaforisch van aard is blijkt bijvoorbeeld uit de ‘tijd is geld’-metafoor (pp. 7-9; figuur 2).

Figuur 2. Conceptuele metafoor ‘tijd is geld’.

Je <i>verspilt</i> mijn tijd.
Ik heb veel tijd in haar <i>geïnvesteed</i> .
Dat heeft mij veel tijd <i>gekost</i> .
Bedankt voor je tijd.
Ik heb een hoop geld <i>verloren</i> .
Hoe <i>besteed</i> jij je tijd tegenwoordig?

De conceptuele metafoor die als voorbeeld is gebruikt is ‘tijd is geld’. Zonder erbij stil te staan dat ‘verspillen’, ‘investeren’ en ‘besteden’ in eerste instantie begrippen zijn die bij ‘geld’ horen, worden deze begrippen onbewust verbonden aan ‘tijd’. In de Westerse cultuur is *tijd* een kostbaar goed. De alledaagse uitspraken in figuur 2, laten zien dat de link met geld onbewust gelegd wordt door de gebruiker en ontvanger. Omdat *tijd* wordt gezien als kostbaar goed, wordt het ook gezien als een beperkte hulpbron, net als *geld* (Lakoff & Johnson, 1980, p. 8). Daarom denken we over *tijd* hetzelfde als over *geld*. Volgens Lakoff & Johnson (1980) wordt het abstracte begrip *tijd* begrepen, ofwel ‘geconceptualiseerd’ door middel van onze alledaagse ervaringen met *geld*.

Lakoff & Johnson (1980) hebben drie categorieën conceptuele metaforen opgesteld: structurele metaforen, oriënterende metaforen en ontologische metaforen. Structurele metaforen zijn conventioneel van aard. Dit wil zeggen dat structurele metaforen berusten op een gewoonte of op een overeenkomst. Bij een structurele metafoor wordt het ene concept gestructureerd in termen van het andere concept. De betekenis van een bekend concept wordt overgedragen op een abstract concept (zoals in paragraaf 2.1 besproken). Dit gebeurt door middel van ‘mapping’ tussen het brondomein (het bekende concept: *oorlog* in figuur 1) en doeldomein (het abstracte concept: *voetbal* in figuur 1) (Kövecses, 2010, p. 37). De ‘tijd is geld’-metafoor is een typisch voorbeeld van een structurele metafoor.

De tweede soort conceptuele metafoor is de oriënterende metafoor. De oriënterende conceptuele metafoor organiseert hele systemen van concepten ten opzichte van elkaar (Lakoff &

Johnson, 1980, p. 14). Er wordt gesproken over oriënterende metaforen omdat de meeste metaforen in deze groep te maken hebben met basale menselijke ruimtelijke oriëntaties: omhoog-omlaag, in-uit, voor-achter enzovoort (Lakoff & Johnson, 1980, p. 14; Kövecses, 2010, p. 40). De metaforen geven een concept dus een ruimtelijke oriëntatie. Een abstract begrip als *depressie* wordt geplaatst als iets dat een bepaalde plaats heeft, zoals: *ik zit in de put*. Volgens Lakoff & Johnson (1980) en Kövecses (2010, p. 40) kan *geluk* geassocieerd worden met *hoog* (ik voel me *top*) en *verdriet* geassocieerd worden met *laag* (ik zit in de *put*). Deze abstracte begrippen zijn uiteraard niet letterlijk hoog of laag, maar door complexe begrippen (verdriet en geluk) te associëren met fysieke begrippen, is het mogelijk om een voorstelling te maken en deze begrippen daardoor te begrijpen (Lakoff & Johnson, 1980, p. 14; Kövecses, 2010, p. 40).

De derde soort conceptuele metafoor is de ontologische metafoor. Lakoff & Johnson (1980, p. 25) stellen dat onze eigen ervaringen met fysieke objecten en stoffen ervoor zorgen dat zij concrete zaken zijn geworden. Hierdoor kunnen de fysieke objecten en stoffen waar we ervaring mee hebben, en dus kennen, gebruikt worden om meer abstracte concepten te begrijpen. In ontologische metaforen zit dus een abstract of onbekend concept (zoals een gebeurtenis, emotie, activiteit of idee) dat wordt voorgesteld als een object of stof waarmee we meer bekend zijn. Een voorbeeld van het omzetten van een abstract concept naar een object is 'de geest' (Kövecses, 2010, p. 39). 'Geest' wordt in deze metaforen gezien als een object en op objecten kunnen metaforen toegepast worden. Bijvoorbeeld de *machinetafoor*: 'Ik kom maar moeilijk op gang vandaag', waarin de geest vergeleken wordt met een machine die moeite heeft met (op)starten en het vage begrip 'geest' op deze manier begrepen kan worden. Daarnaast zetten Lakoff & Johnson (1980, p. 25) uiteen dat mensen 'fysieke, begrensde wezens zijn die de rest van de wereld als 'buiten ons ervaren.'. Ieder mens kan volgens hen opgevat worden als een 'container' met een grensvlak en een in-uit-oriëntatie. Onze eigen in-uit-oriëntatie projecteren wij op andere fysieke objecten die ook begrensd worden, waardoor wij deze fysieke objecten ook zien als containers. Containers met een binnen- en buitenkant dus. Een voorbeeld van een ontologische containermetafoor is: 'De maat is vol', waarbij de *maat* als container wordt gezien

Kövecses merkt op dat deze drie conceptuele metaforen vaak samenvallen (2010, p. 37). Omdat deze drie categorieën conceptuele metaforen vaak samenvallen en gelet op de beperkte omvang van deze scriptie, zullen de metaforen uit deze categorieën getypeerd worden als algemene categorie 'conceptuele metaforen'. Er wordt in dit onderzoek dus geen onderscheid gemaakt worden tussen deze drie verschillende categorieën, maar uitgegaan van de algemene definitie van een conceptuele metafoor.

Samenvattend kan gesteld worden dat het bij conceptuele metaforen dus draait om het gebruik van eigen ervaringen met fysieke objecten, stoffen en oriëntatie om abstracte begrippen te begrijpen. Onze ervaringen met gebeurtenissen in het dagelijks leven beïnvloeden onze manier van denken en zorgen ervoor dat abstracte begrippen begrepen kunnen worden. Dit komt volgens Lakoff & Johnson (1980) doordat 'mapping' tussen het bekende (*ervaringen*; brondomein) en het

abstracte (hetgeen wat zonder brondomein niet te begrijpen is; *tijd, geest*) plaatsvindt. Dit zien Lakoff en Johnson (1980) als conceptuele metaforen (CMT).

In de volgende paragraaf wordt de Critical Metaphor Analyse-methode (hierna: CMA-methode) van Charteris-Black (2014) uiteengezet. Met deze theorie bouwt Charteris-Black voort op de CMT-methode van Lakoff & Johnson (1980).

2.3 Critical Metaphor Analyse

Jonathan Charteris-Black is de grondlegger van de CMA-methode. Hij heeft deze methode in 2014 ontwikkeld en gepubliceerd. Met zijn theorie bouwt hij voort op de CMT-methode van Lakoff & Johnson (1980). Zo stelt ook Charteris-Black (2018, p. 201) dat een cruciaal kenmerk van de metafoor is dat het uit twee elementen bestaat, en dat er uitwisseling en interactie tussen deze twee elementen bestaat. Hiermee wordt bedoeld dat doordat een metafoor uit twee elementen bestaat ook gedachten, ideeën en taal omvat worden. De metafoor stelt ons, volgens Charteris-Black, in staat om verschillende manieren van denken te verkennen (Charteris-Black, 2018, p. 201).

Daarnaast zijn metaforen zeer effectief in publieke communicatie (Charteris-Black, 2018, p. 202). Charteris-Black stelt het volgende: 'for this reason, it has potentially a highly persuasive force and activates unconscious, often mythic knowledge to influence our intellectual and emotional responses by evaluating actions, actors and issues'. Dit komt volgens hem dus doordat metaforen voortkomen uit de onbewuste en emotionele associaties die men maakt van woorden en waarden. Deze waarden zijn geworteld in zowel de culturele als historische kennis die men heeft. Net als Lakoff & Johnson (1980) is Charteris-Black (2004; 2013; 2018) van mening dat metaforen onbewust bepaalde gevoelens oproepen bij de ontvanger en daardoor sturend van kracht zijn. Een andere overeenkomst tussen de CMT-methode van Lakoff & Johnson (1980) en de CMA-methode van Charteris-Black (2004) is de manier waarop metaforen worden geclassificeerd. Beide methoden maken gebruik van classificatie op basis van bron- en doeldomein (Charteris-Black, 2018, p. 206).

De CMA-methode is, naast deze gedeelde basis, verschillend van de CMT-methode. CMA probeert te identificeren *welke* metaforen worden gekozen in overtuigende genres, zoals politieke toespraken, politieke manifestaties van partijen of persberichten, en probeert uit te leggen *waarom* deze metaforen worden gekozen, met verwijzing naar de wisselwerking tussen de doeleinden van een redenaar en een specifieke reeks spraakomstandigheden (Charteris-Black, 2018, p. 217). Naast het identificeren en interpreteren van metaforen, wil Charteris-Black ook de metaforen verklaren. De CMA-methode onderzoekt *hoe* metaforen systematisch worden gebruikt. Op basis van deze systematische patronen zouden volgens Charteris-Black (2018, p. 219) politieke mythen weergegeven kunnen worden. Deze politieke mythen geven volgens hem aanleiding tot ideologieën en wereldbeelden.

Uit bovenstaande definitie van de CMA-methode, kunnen volgens Charteris-Black de volgende vragen afgeleid worden:

- Welke metaforen worden er gekozen/gebruikt?
- Waarom worden deze metaforen gekozen?
- Hoe worden deze metaforen systematisch gebruikt?

Om een antwoord te kunnen formuleren op deze algemene vragen werkt de CMA-methode met 4 verschillende onderzoeksstappen: 1. Contextuele analyse, 2. Identificeren van de metafoor, 3. Interpreteren van de metafoor en 4. Verklaren van de metafoor. Gelet op de beperkte omvang van deze scriptie is het niet mogelijk om alle vier de stappen in dit onderzoek te volgen. Vooral stap 2 (het identificeren van de metafoor) en stap 3 (het interpreteren van de metafoor) zijn voor dit onderzoek van belang. Voor de volledigheid van de CMA-methode en met het oog op een interessante stap voor vervolgonderzoek (hierover meer in 6. discussie) worden de vier stappen van CMA in de volgende subparagrafen wel allemaal besproken.⁴

2.3.1 Contextuele analyse

De eerste stap, de contextuele analyse, vindt al plaats voordat de analyse begonnen is. Dit is het moment, volgens Charteris-Black, om uiteen te zetten wat precies onderzocht gaat worden. Deze voorbereiding bestaat uit het ontwikkelen van onderzoeksvragen over metaforen binnen de sociale en politieke context. Dit is van belang omdat metaforen binnen deze context de potentie hebben retorisch veel impact te hebben (Charteris-Black, 2018, p. 217). Ze hebben immers een sturende werking. Hiervoor is het, volgens Charteris-Black (2018) van belang om te kijken naar de rol van bepaalde sprekers, in welke tijdsperiode hetgeen zich afspeelt, hoeveel sprekers er gesproken hebben en op hoeveel momenten dit het geval was enzovoorts. Op basis van deze gegevens kan de dataset bepaald worden die van belang is voor het onderzoek (Charteris-Black, 2018, p. 217).

Politici kunnen bijvoorbeeld systematisch metaforen inzetten om een bepaald doel te bereiken. Een voorbeeld hiervan is president Bush. In zijn toespraak, gehouden naar aanleiding van de terroristische aanslag op de Twin Towers, spreekt hij over 'war on terror'. Oorlog tegen het terrorisme. Deze metafoor wordt systematisch door Bush gebruikt in de acht jaar die na deze gebeurtenis volgen. Er is hier sprake van een opvallende metafoor, omdat in juridische zin een oorlog enkel kan plaatsvinden tussen staten en niet tussen een staat en een groep mensen (terroristen in dit geval). Woorden als 'enemies', 'attacks', 'terrorists' etc. roepen steeds weer het beeld van oorlog op.

Vragen die je, volgens Charteris-Black (2014) als onderzoeker op voorhand zou kunnen stellen zijn: 'welke metaforen worden door politici gebruikt om volgers te overtuigen op hen te stemmen bij verkiezingscampagnes?' of 'Welke metaforen worden gebruikt door politici om beslissingen te rechtvaardigen?'.⁴

De contextuele analyse is voor de CMA-methode vooral van belang omdat in deze stap de voorbereiding begint voor stap 4 (het verklaren van metaforen). Omdat ik mij in dit onderzoek beperk tot het verschil in type metafoorgebruik en niet zozeer op zoek ga naar systematische

⁴ Zie '6. Discussie' voor de suggestie voor vervolgonderzoek.

metaforen, patronen of verklaringen, zal de contextuele analyse voor dit onderzoek beperkt uitgevoerd worden. In dit onderzoek wordt deze stap daarom beperkt tot het vormen van het corpus omdat het verklaren van metaforen niet van belang is voor dit onderzoek.

Na de contextuele analyse, is de eerstvolgende stap het identificeren van metaforen. Met deze stap gaat de analyse van metaforen van start.

2.3.2 Identificeren van metaforen

In deze stap wordt onderzocht of door middel van analyse kan worden besloten of iets wel of niet als metafoor wordt beschouwd (Charteris-Black, 2018, p. 218). Zoals eerder uiteengezet is er sprake van een metafoor wanneer de betekenis van een woord wordt gebruikt in een context die verschilt van de alledaagse betekenis (Charteris-Black, 2004).

Wanneer is vastgesteld dat de metafoor voldoet aan het bovenstaande criterium, wordt deze gegroepeerd. Charteris-Black (2018, pp. 222-225) onderscheidt drie verschillende categorieën waarin metaforen in deze fase ingedeeld kunnen worden. 1. *Nieuwe* metaforen (verwerkt door vergelijking), 2. *Ingewortelde* metaforen (verwerkt door categorisatie) en 3. *Conventionele* metaforen (verwerking verschuift tussen vergelijking en categorisering, dit is afhankelijk van de context). Volgens Goatly (2008, p. 31ff) kan ook gesproken worden over 1. *Actieve* metaforen, 2. *Slapende* metaforen en 3. *Vermoeide* metaforen.

Ook de Landtsheer et al. (2011, p. 10) maakt gebruik van deze driedeling. Een metafoor wordt, volgens haar, ingedeeld in de categorie *nieuw* als deze opvalt bij de ontvanger ('Dit is een echte *karteltruc*.', Baudet, debat 19/12/2018). Een metafoor wordt ingedeeld in de categorie *normaal* (bij Charteris-Black *conventioneel*) wanneer de metafoor bij de ontvanger al bekend is, maar toch nog steeds opvalt in de tekst ('Je bent de burger enorm om *de tuin aan het leiden*.', Baudet, debat 19/12/2018). Tot slot wordt een metafoor ingedeeld in de categorie *zwak* (bij Charteris-Black *ingeworteld*) wanneer metaforen zo ingeworteld zijn bij het publiek dat deze niet meer opvallen in de tekst ('Nee, er zijn alleen maar allerlei internationale conferenties met *voorstanders, tegenstanders* en mensen die twijfelen.', Baudet, debat 19/12/2018). Voor dit onderzoek wordt de terminologie aangehouden van Charteris-Black (nieuw, ingeworteld en conventioneel), maar de methode voor deze categorisering van De Landtsheer et al. (2011). Er is gekozen voor de methode van De Landtsheer et al. (2011) omdat Charteris-Black categorisering laat plaatsvinden op basis van kwantitatieve gegevens en het onderzoek in deze scriptie geen kwantitatief onderzoek is.⁵

Charteris-Black stelt dat het vooral interessant is om *nieuwe* metaforen en *ingewortelde* metaforen te identificeren omdat deze twee uitersten de meest interessante resultaten opleveren (Charteris-Black, 2018, p. 224). Het is, volgens hem, nodig om *ingewortelde* metaforen te identificeren omdat na identificatie een mogelijke ideologie achter het in beeld brengen van een bepaalde kwestie onthuld kan worden. *Nieuwe* metaforen daarentegen zijn belangrijk om te

⁵ De methode van Charteris-Black is in deze bron alsnog raad te plegen: Charteris-Black, 2018, pp. 222-225

identificeren omdat deze empathische reacties kunnen oproepen bij het publiek en daardoor kunnen bijdragen aan de overtuigingskracht (Charteris-Black, 2018, p. 224). Voor het identificeren van de metaforen geeft Charteris-Black een zes stappenplan dat te gebruiken is bij analyse van de tekst en categorisering (nieuw, ingeworteld, conventioneel) van de metaforen (Charteris-Black, 2018, pp. 223-224). Deze zes stappen zullen in paragraaf 3.2 uiteengezet worden.

Nadat dit zes stappenplan is doorlopen, zijn alle metaforen ingedeeld in de drie categorieën. Na het identificeren en categoriseren van de metaforen, moeten deze metaforen ook geïnterpreteerd worden. In de volgende paragraaf wordt besproken hoe dat in zijn werk gaat.

2.3.3 Interpreteren van metaforen

Wanneer de metaforen in de tekst zijn geïdentificeerd, worden de metaforen in deze fase geïnterpreteerd. In deze stap worden metaforen dus geclassificeerd, georganiseerd en gerangschikt. Dit gebeurt bijvoorbeeld op basis van gedeelde lexicale kenmerken. Woorden kunnen bijvoorbeeld uit hetzelfde semantische veld komen of verwijzen naar een zelfde brondomein (Charteris-Black, 2018, p. 218-219). Samenvattend zou gesteld kunnen worden dat classificatie van de metaforen op basis van de letterlijke betekenis van woorden (bijvoorbeeld door middel van een woordenboek), classificatie op basis van het *brondomein* genoemd kan worden. Wanneer deze classificatie van metaforen plaatsvindt door middel van het duiden van de metaforen in de context, dan kan gesproken worden van classificatie op basis van het *doeldomein*.

De eerste stap die gezet moet worden bij het interpreteren van metaforen is 'to identify semantic fields that include groups of semantically related metaphor vehicles' (Charteris-Black, 2018, p. 229). Het *brondomein* moet dus als eerst worden vastgesteld. Charteris-Black (2018, p. 230) stelt dat er geen harde regels zijn bij het identificeren van semantische velden, maar betreft het wel een noodzakelijk stap omdat dit de eerste fase is in het overschakelen van de letterlijke betekenis van een woord naar de metaforische betekenis van een woord. Wanneer het brondomein van een metafoor duidelijk is, kunnen semantische groepen gemaakt worden. Hierbij kan gedacht worden aan *familie, reizen, sport* etc. (Charteris-Black, 2018, p. 230).

Charteris-Black (2018, p. 238) pleit ervoor om in eerste instantie de metaforen te classificeren op basis van hun brondomeinen, zonder eerst het bijbehorende doeldomein te onderzoeken. Als reden hiervoor geeft hij dat het in deze vroege fase van metafoorinterpretatie te veel vertraging oplevert en de beslissingen over het doeldomein in deze fase vaak nog discutabel zijn. Dit komt volgens Charteris-Black doordat brondomeinen duidelijk zichtbaar zijn in het oppervlakteniveau van de tekst, terwijl doelen aanwezig zijn in het begrijpen van de spreker en het publiek (Charteris-Black, 2018, p. 238). Net als bij Charteris-Black zullen in dit onderzoek de metaforen gesorteerd worden op basis van brondomein. In paragraaf 2.3.3.1 worden zeven categorieën brondomeinen uiteengezet.

De tweede stap die gezet moet worden bij het interpreteren van metaforen is het identificeren van het doeldomein. Dit is, volgens Charteris-Black (2018, p. 238), belangrijk omdat dit kan helpen bij het identificeren van specifieke thema's of onderwerpen waarvoor metaforen

worden gebruikt. Bij het doeldomein wordt onderzocht over welke abstracte zaak de metafoor iets wil zeggen.

Wanneer het bron- en doeldomein zijn vastgesteld kunnen conceptuele metaforen worden vastgesteld. Een conceptuele metafoor verbindt de metaforische woorden met het onderwerp waarnaar verwezen wordt en maakt als het ware een cognitieve afbeelding tussen de bron en het doel, waardoor het publiek zich een voorstelling kan maken van de abstracte zaak (Charteris-Black, 2018, p. 231). Charteris-Black (2018) geeft hierbij het volgende voorbeeld: wanneer sport (bron) in een tekst veel voorkomt en steeds verwijst naar oorlog (doel) dan zou de conceptuele metafoor 'SPORT IS OORLOG' zijn. Daarbij merkt hij op dat de bron waaruit geput wordt (sport) niet altijd letterlijk genoemd hoeft te worden. Woorden als 'team' en 'winnen' roepen al het beeld van sport op.

In de volgende (deel)paragraaf worden aan de hand van het onderzoek van De Landtsheer et al. (2011) en Van der Hel, Hellsten & Steen (2018) zeven categorieën uiteengezet waardoor indeling van metaforen op basis van brondomein mogelijk is. Door middel van categorisering in deze zeven categorieën is het mogelijk om te zien uit welk brondomein, bijvoorbeeld politici, putten voor hun metaforen.

2.3.3.1 Zeven categorieën brondomeinen

Een van de manieren waarop het mogelijk is om een onderscheid te maken in het type metafoorgebruik tussen voorstanders en tegenstanders binnen het klimaatdebat, is door te onderzoeken uit welk brondomein zij putten voor hun metaforen.

Zoals hierboven beschreven vormen de onderzoeken van De Landtsheer et al. (2011) en Van der Hel et al. (2018) de basis voor zeven verschillende categorieën waardoor indeling van metaforen op basis van brondomein mogelijk is. De zes categorieën van De Landtsheer et al. (2011) classificeren metaforen op basis van brondomeinen. Volgens de Landtsheer (2014, p. 6) leiden deze brondomein tot bepaalde waarnemingen en manieren van denken. Een voorbeeld: 'We worden het *slachtoffer* van *klimaatcrisis*.' (Website PVV: 'Inbreng Geert Wilders debat over het klimaatakkoord', op *PVV.nl*, 05 februari, 2019). De metaforen die in deze uitspraak gebruikt worden (*slachtoffer* en *klimaatcrisis*) kunnen gecategoriseerd worden op basis van hun brondomein in de categorie 'Rampen-, onheils- en geweldsmetaforen'. Wanneer politici gebruik maken van een metafoor, kiezen zij dus volgens De Landtsheer (2014) voor een bepaald brondomein. Door middel van deze keuze sturen zij de ontvanger vervolgens naar bepaalde waarnemingen en manieren van denken. Metaforen hebben immers een sturende kracht (Lakoff & Johnson, 1980). De zes categorieën van de Landtsheer et al. (2011) zijn geformuleerd op basis van relatief universele semantische velden. Volgens de Landtsheer (2014, p.10) zijn ze 'every-day life material'. De categorieën zijn dus algemeen van aard.

In dit onderzoek is gekozen voor deze algemene categorieën omdat er bijna geen onderzoeken bestaan waarin concrete klimaatmetaforen genoemd worden, zoals dat bij migratiemetaforen wel het geval is (Charteris-Black, 2011; Santa Ana, 1999, Cisneros, 2008;

Laarman, 2013; Hart, 2011; Van der Valk, 2003⁶)⁷. De categorieën van De Landtsheer et al. (2011) bieden een handvat voor dit onderzoek. Het is dus mogelijk dat, na analyse, blijkt dat een deel van de volgende categorieën niet tot nauwelijks aan bod komt binnen het klimaatdebat.

Naast deze zes categorieën wordt de kantelpuntmetafoor uiteengezet (Van der He et al., 2018). Dit is de enige conceptuele metafoor die direct in verband is gebracht met het klimaatdebat. Van der Hel et al. deden in 2018 onderzoek naar de kantelpuntmetafoor in hun onderzoek 'Tipping Points and Climate Change: Metafoor Between Science and the Media'. Deze metafoor wordt ook opgenomen als categorie. Indien er bij analyse blijkt dat er een kantelpuntmetafoor voorkomt, dan wordt deze in deze categorie ingedeeld. Hieronder volgt een opsomming van de zeven verschillende categorieën.

1. **Lichaams-, ziekte- en doodsmetaforen.** Volgens De Landtsheer et al. (2011, p. 11) is dit de krachtigste categorie metaforen. Dit komt volgens Gregg (2004) omdat deze metaforen nauw zijn verbonden met het menselijk lichaam en de belichaamde rede. Dit speelt een centrale rol in ons cognitieve proces en daarom zullen deze metaforen de meeste indruk maken op het publiek. De metaforen binnen deze categorie zijn zeer emotioneel van aard en geven het publiek het gevoel dat hij geen controle meer kan uitoefenen over de situatie (De Landtsheer et al., 2011, p. 11). Voorbeeld: 'We vertrouwen erop dat de Tweede Kamer op deze manier bij het klimaatplan *de vinger aan de pols* kan houden en kan controleren of het klimaatbeleid daadwerkelijk bijdraagt aan een eerlijke transitie voor iedereen.' (Bijdrage Jesse Klaver, debat 19 december 2018.)
2. **Sport-, spel- en dramametaforen.** De metaforen uit deze categorie spreken het publiek aan omdat zij toelaten aan de 'echte realiteit' te kunnen ontsnappen (De Landtsheer et al., 2011, p. 11). Ook in deze categorie speelt emotie een belangrijke rol. Over het algemeen kan gesteld worden dat mensen liever (een 'spel') winnen dan dat zij verliezen. Voorbeeld: 'De klimaatomslag is de volgende slag die we gaan *winnen*.' (Interview Jesse Klaver: 'Jesse Klaver: 'We hebben de slag verloren, maar gaan de oorlog winnen', op *nu.nl*, 30 december 2018)
3. **Rampen-, onheils- en geweldmetaforen.** In deze categorie roepen de metaforen emoties als angst, wanhoop en agressie op. Ze verwijzen dus naar negatieve emoties (De Landtsheer, 2009, pp. 66-67; De Landtsheer et al., 2011, pp. 10-11). Toch is het ook bij deze metaforen voor de burger nog steeds mogelijk om het idee te hebben dat het mogelijk is om controle over de situatie te hebben. Voorbeeld: 'We worden het slachtoffer van klimaatterreur.' (Website PVV: 'Inbreng Geert Wilders debat over het klimaatakkoord', op *PVV.nl*, 05 februari, 2019)
4. **Navigatie-, constructie- en andere 'gesofisticeerde' metaforen.** De metaforen in deze categorie laten het politici toe om meerdere dimensies van ingewikkelde problemen te verwoorden (De Landtsheer et al., 2011, p.10). In deze groep bevorderen volgens De

⁶ Dit is slechts een kleine greep uit de grote hoeveelheid onderzoeken die gedaan zijn naar migratiemetaforen.

⁷ Binnen het klimaatdebat is er vooral onderzoek gedaan naar framing (Nisbet, 2009), maar er is nog maar weinig onderzoek gedaan naar enkel het metafoorgebruik binnen het klimaatdebat.

Landtsheer (2009, pp. 66-67) de architectuurmetaforen de discussie. Met mechanische metaforen is het mogelijk om te laten zien dat het als burger niet altijd mogelijk is om de controle te hebben. (De Landtsheer, 2009, pp. 66-67; De Landtsheer et al., 2011, p. 10). Voorbeeld: 'Dat is veel te vaag. GroenLinks wil dat de politiek bij het klimaatbeleid *aan de knoppen zit*.' (Interview Jesse Klaver 'Jesse Klaver: Zonder GroenLinks loopt de groene kwestie uit de klauwen' in *Trouw*, 16 februari 2019)

5. **Natuurmetaforen.** De metaforen die tot deze categorie behoren bevestigen, volgens De Landtsheer, de natuurlijke orde. Deze metafoor werkt twee kanten op. Aan de ene kant kan de metafoor rationale elementen bezitten en geeft hij het publiek de suggestie dat zij de controle hebben. Aan de andere kant kan deze metafoor ook het gebrek aan controle uitdrukken (De Landtsheer et al., 2011, p. 10; 2009, pp. 66-67). Voorbeeld: 'Het zijn ook *wieken om lucht mee te slaan*, om een *veranderingswind* in gang te zetten, om ons land weer van ons te maken en een einde te maken aan het tijdperk van culturele, economische en politieke capitulatie.' (Overwinningsspeech Thierry Baudet: 'Wat zei Baudet eigenlijk in zijn overwinningsspeech?' in: *NRC*, 21 maart 2019)
6. **Volkse en alledaagse metaforen.** Metaforen die tot deze categorie behoren zijn metaforen die het abstracte tastbaar maken (De Landtsheer et al., 2011, p. 10). Deze metaforen staat dichtbij de realiteit en zorgen er daardoor voor dat het publiek niet in verwarring wordt gebracht (De Landtsheer, 2009, p. 66-67). Voorbeeld: 'Voorzitter, deze *klimaatbaby*, die het klimaatakkoord *heet*, van het groenste kabinet ooit is dan ook voor de volle 100 procent door de VVD *verwekt*.' (Website PVV: 'Inbreng Geert Wilders debat over het klimaatakkoord', *PVV.nl*, 05 februari, 2019)
7. **Kantelpuntmetafoor.** Bij kantelpuntmetaforen moet binnen het brondomein gedacht worden aan objecten die kunnen kantelen en vervolgens vallen. Ze hebben dus een kantelpunt.⁸ Vaak moet zo'n object eerst een 'duwtje' krijgen van een trilling, beving of menselijk duwtje. Het effect is vervolgens dat deze objecten machteloos 'op de grond liggen'. Wanneer we de kantelpuntmetafoor plaatsten op het klimaatdebat gebeurt het volgende: 'If the climate system has (been) tippen and is on its back, it cannot function the way it used to, and this in turn raises substantial questions about which functions are invalidated as opposed to which remain in order.' (Van der Hel et al., 2018, p. 606). Begrippen als gevaar, catastrofe en onomkeerbaarheid zijn kenmerkend voor de kantelpuntmetafoor (Van der Hel et al., 2018, p. 607). Deze metafoor lijkt hierdoor erg op de categorie rampen-, onheils- en geweldmetaforen.

Door de metaforen te classificeren zowel op basis van brondomein als op basis van doeldomein, is het dus mogelijk om de metaforen te interpreteren. De laatste stap die dan nog gezet moet worden volgens de CMA-methode is het verklaren van de metaforen.

⁸ Het punt waarop het object verplaatst van een staat van stabiel evenwicht naar een nieuwe evenwichtstoestand die kwalitatief ongelijk is aan het eerste evenwicht (Van der Hel et al., 2018, p. 606).

2.3.4 Verklaren van metaforen

Na het identificeren en interpreteren van de metaforen is het doel van deze stap om de metaforen te verklaren. Volgens Charteris-Black (2018, p. 219) houdt dit in dat teruggegaan wordt naar de bredere sociale en politieke context om de doelen te kunnen bepalen die sprekers hadden bij het gebruik van deze metaforen. Op deze manier kan worden beoordeeld *of* en *hoe* de metaforen het publiek beïnvloed hebben en of ze een rol hebben gespeeld bij het veranderen van meningen, ideeën of overtuigingen. Dit is, volgens Charteris-Black, van belang omdat dit kan leiden tot de identificatie van onderliggende ideologieën en politieke mythen (Charteris-Black, 2018, p. 219). Onder ideologie wordt ‘the basis of the social representation shared by members of a group’ verstaan, en daarnaast is relevant dat ‘ideologies allow people, as group members, to organise the multitude of social beliefs about what is the case, good or bad, right or wrong, for them to act accordingly’ (Van Dijk, 1998, p. 8; Charteris-Black, 2018, p. 257). De definitie die Van Dale geeft is als volgt: ‘Het geheel van ideeën dat ten grondslag ligt aan een wijsgerig stelsel, m.b.t. hun maatschappelijke of politieke strekking.’ (Van Sterkenburg, 2002). Een groep mensen die dus onder andere dezelfde sociale overtuigingen, en dezelfde meningen over wat goed of slecht is delen. Deze ideologieën liggen volgens Charteris-Black (2018, p. 257) niet aan de oppervlakte van een tekst. Wanneer ook het systematische gebruik van metaforen wordt geanalyseerd en niet alleen de lexicale semantiek van bepaalde woorden als metafoor, kan een ideologie ontdekt worden. Dit komt doordat ideologische metaforen systematisch gebruikt worden en mentale representaties vormen op de lange termijn voor de mensen die tot deze groep behoren (Charteris-Black, 2018, p. 257). Ideologische metaforen legitimeren, volgens hem, het wereldbeeld van bepaalde sociale groepen.

Omdat de directe focus van dit onderzoek niet ligt op de ideologische lading van metaforen, maar op het type metafoor, is ervoor gekozen om deze laatste stap van de CMA-methode van Charteris-Black niet te voeren. Daarnaast is dit onderzoek te klein om de diepte van de achterliggende ideologieën in te duiken. De toelichting die Charteris-Black (2018) geeft, biedt daarnaast te weinig houvast om de methode te kunnen handhaven. Een groot nadeel, naar mijn mening, van het onderzoeken van de ideologische lading van een metafoor is dat hier de moraal van de onderzoeker meeweegt en dus zeer subjectief is. Hoe interessant en toepasselijk deze stap ook lijkt te zijn, voor dit onderzoek zal deze dus niet toegepast worden.

2.4 Samenvatting

In dit hoofdstuk is het theoretisch kader uiteengezet dat van belang is voor dit onderzoek. In paragraaf 2.1 werd duidelijk dat de metafoor een stijfiguur is dat als functie het ‘overbrengen’ van betekenissen heeft en de volgende definitie kent: ‘wanneer de betekenis van een woord wordt gebruikt in een context die verschilt van de alledaagse betekenis’ Charteris-Black (2004). Deze definitie van Charteris-Black is de werkdefinitie die voor dit onderzoek aangehouden zal worden. Lakoff en Johnson (1980) stellen dat ‘mapping’ tussen het brondomein en doeldomein ervoor zorgt dat een abstract begrip tastbaar wordt. Uit paragraaf 2.1.1 wordt duidelijk dat Lakoff en

Johnson (1980) *begrijpen* als belangrijkste functie van de metafoor zien. Naast *begrijpen* zijn andere functies van de metafoor het hebben van een *sturende kracht* en *overtuigen*. Gelet op deze drie functies is de metafoor bij uitstek een stijlfiguur voor de politicus om anderen te kunnen overtuigen van zijn gelijk.

In paragraaf 2.2 werd duidelijk dat, in tegenstelling tot wat men jarenlang dacht, metaforen niet enkel als talige middelen opgevat moeten worden. Volgens Lakoff & Johnson (1980) wordt ons alledaagse denken en handelen gereguleerd door ons conceptuele systeem. Dit conceptuele systeem komt voort uit onze fysieke waarnemingen, bewegingen en ervaringen en is volgens hen metaforisch van aard. Bij conceptuele metaforen draait het dus om het gebruik van eigen ervaringen met fysieke objecten, stoffen en oriëntatie om abstracte begrippen te begrijpen. Onze ervaringen met gebeurtenissen in het dagelijks leven beïnvloeden dus onze manier van denken en zorgen ervoor dat abstracte begrippen begrepen kunnen worden. Deze inzichten vormen de basis van de Conceptuele Metaforen Theorie (CMT).

In paragraaf 2.3 is vervolgens de CMA-methode uiteengezet. Deze methode vormt de analyse-methode voor dit onderzoek. De methode heeft een gedeelde basis met de CMT-methode maar zet nog een stap verder. CMA probeert te identificeren *welke* metaforen worden gekozen in overtuigende genres, zoals politieke toespraken, politieke manifestaties van partijen of persberichten, en probeert uit te leggen *waarom* deze metaforen worden gekozen, met verwijzing naar de wisselwerking tussen de doeleinden van een redenaar en een specifieke reeks spraakomstandigheden (Charteris-Black, 2018, p. 217). In dit onderzoek wordt het element '*welke*' behandeld, hetgeen betekent dat metaforen zullen worden geïdentificeerd en geïnterpreteerd, maar niet verklaard. De CMA-methode werkt met 4 verschillende onderzoekstappen: 1. Contextuele analyse, 2. Identificeren van de metafoor, 3. Interpreteren van de metafoor en 4. Verklaaren van de metafoor. Gelet op de beperkte ruimte en zoals hierboven toegelicht wordt in dit onderzoek wordt stap 1 beperkt toegepast en stap 4 overgeslagen. Vooral stap 2 en 3 worden dus gebruikt om een antwoord te kunnen formuleren op de hoofdvraag van dit onderzoek.

In het volgende hoofdstuk wordt de onderzoeksmethode voor dit onderzoek uiteengezet. Het zal duidelijk worden waaruit het corpus van dit onderzoek bestaat en hoe invulling wordt gegeven aan de drie stappen van de CMA-methode die voor dit onderzoek gebruikt worden.

3. Onderzoeksmethode

In dit hoofdstuk wordt de onderzoeksmethode uiteengezet. De CMA-methode van Charteris-Black (2014) vormt de basis voor de onderzoeksmethode van deze scriptie. In paragraaf 2.3 is de CMA-methode theoretisch verantwoord. In dit hoofdstuk worden deze stappen nu toegespitst op dit onderzoek. Het corpus van dit onderzoek komt aan bod in paragraaf 3.1.

3.1 Contextuele analyse

Volgens Charteris-Black (2018, p. 217) is het van belang om aan het begin van het onderzoek te kijken naar de rol van bepaalde sprekers, in welke tijdsperiode hetgeen zich afspeelt, hoeveel sprekers er gesproken hebben en op hoeveel momenten dit het geval was et cetera. Met andere woorden: het corpus voor het onderzoek moet vastgesteld worden. In paragraaf 3.1.1 wordt het corpus voor dit onderzoek uiteengezet.

3.1.1 Het corpus

Het corpus van dit onderzoek bestaat uit het Tweede Kamerdebat gehouden op 19 december 2018, 18:09-21:40: *Debat initiatiefvoorstel Klimaatwet. Aan de orde is de behandeling van het Voorstel van wet van de leden Klaver, Assher, Beckerman, Jetten, Dik-Faber, Yesilgöz-Zegerius, Agnes Milder en Geleijnse houdende een kader voor het ontwikkelen van beleid gericht op onomkeerbaar en stapsgewijs terugdringen van de Nederlandse emissies van broeikasgassen teneinde wereldwijde opwarming van de aarde en de verandering van het klimaat te beperken. Voorzetting van het debat op 6 december 2018.*

Het debat dat het corpus vormt voor dit onderzoek is een voorzetting van het debat gehouden op 6 december 2018. Het gaat dus door op het initiatiefvoorstel van de Klimaatwet zoals deze is ingediend door zeven verschillende politieke partijen, waaronder GroenLinks en D66. Aan dit debat nemen de fractievoorzitters van D66 (Rob Jetten) en GroenLinks (Jesse Klaver) ditmaal wel deel, in tegenstelling tot het debat van 6 december 2018. Ten tijde van dit debat zit ook de Heer Geleijnse (50PLUS) bij de initiatiefnemers in vak-K omdat ook 50PLUS zich heeft aangesloten bij het initiatiefvoorstel.

In het eerste voorstel was het streven om *minimaal* 95 procent reductie van broeikasgassen te behalen in 2050. In het nieuwe voorstel dat in het debat van 19 december wordt besproken, is het verandert naar *maximaal* 95 procent. 'Ook is het harde tussendoel, ten minste 55% reductie in 2030, verlaagd naar 49% en is dit nog slechts een 'streven' en 100% hernieuwbare energie in 2050, wat het einde van fossiele energie zou betekenen, is afgezwakt naar 100% CO₂-neutrale elektriciteitsproductie.' (FD, 19 december 2018). Dit debat is belangrijk omdat het het laatste debat is voor de stemming over het initiatiefvoorstel op 20 december 2018.

In dit onderzoek wordt het verschil tussen het type metafoorgebruik tussen voorstanders en tegenstanders van de Klimaatwet onderzocht. Uit de stemming, gehouden op 20 december 2018, over de Klimaatwet werd duidelijk dat de SGP, Partij voor de Dieren, PVV en FvD als enige vier partijen tegen de Klimaatwet gestemd hebben. Partij voor de Dieren heeft *tegen* gestemd omdat zij de Klimaatwet niet strikt genoeg vonden. Zij zijn dus niet tegen de Klimaatwet, maar wel tegen de Klimaatwet in deze vorm. De twee grootste tegenstanders die dan nog overblijven zijn PVV en FvD. Daarom zullen hun debatbijdragen geanalyseerd worden.

Wat betreft de voorstanders van de Klimaatwet is gekozen voor GroenLinks en D66. Beide partijen zijn initiatiefnemers van de Klimaatwet en hebben het klimaat al van oudsher in het politieke programma staan. Dit is bijvoorbeeld niet het geval bij bijvoorbeeld het CDA of de VVD.

Omdat voor dit onderzoek alleen de bijdragen van GroenLinks, D66, PVV en FvD van belang zijn, bestaat het corpus voor dit onderzoek uit 35 pagina's en 15.302 woorden. In bijlage 1 zijn de stukken tekst van het corpus die van belang zijn voor dit onderzoek terug te vinden. Dit wil zeggen dat hier alle teksten van GroenLinks, D66, PVV en FvD op volgorde van het debat terug te lezen zijn.⁹ Wanneer een andere partij aan het woord was staat hier '[...]'. De metaforen in dit debat zijn door mij voorzien van een onderstreping.

Na het vaststellen van de elementen die van belang zijn voor de contextuele analyse, kan de analyse van de metaforen van start gaan. De eerstvolgende stap is dan het identificeren van metaforen.

3.2 Identificeren van metaforen

Na het uiteenzetten van de contextuele analyse was de volgende stap in dit onderzoek het identificeren van metaforen. Gelet op beperkte omvang van deze scriptie, was het niet mogelijk en wenselijk om alle metaforen te analyseren die in het corpus voorkomen. In deze scriptie gaat het om metaforen die worden gebruikt binnen het klimaatdebat en daarom werden alleen de metaforen geanalyseerd die hier direct betrekking op hebben. Voor het inventariseren van metaforen werden de volgende criteria gehanteerd; de metafoor moet betrekking hebben op:

1. Het klimaat,
2. De Klimaatwet, of
3. Het beleid dat gericht is op het klimaat

Metaforen als 'De massale immigratie is daarvan een heel goed voorbeeld, maar ook de impact van de dramatische euromunt, die in feit op een achternamiddag erdoor gejast is en waarvan wij nu nog steeds elke dag de enorme kosten als een molensteen om onze nek voelen' (Baudet, FvD), werden dus niet geanalyseerd omdat deze metaforen betrekking hebben op de *massale immigratie* en *euromunt* en niet op het klimaat, de Klimaatwet of het beleid dat gericht is op het klimaat.

Voor het identificeren van de metaforen geeft Charteris-Black een zes stappenplan (zoals geschreven paragraaf 2.3.2) die te gebruiken is bij analyse van de tekst (Charteris-Black, 2018, p. 223-224). Dit zijn de volgende zes stappen:

⁹ In de Tweede Kamer worden volledige debatten door stenografen van de Tweede Kamer bijgehouden en deze zijn te downloaden op www.tweedekamer.nl.

1. Identificeer alle mogelijke metaforen door een tekst met een markeerstift door te werken.
2. Bevestig of verwerp eerdere beslissingen, maak gebruik van een woordenboek om te onderzoeken of er een meer fundamentele betekenis van het woord bestaat en maak gebruik van corpora om te onderzoeken of het woord vaker metaforisch gebruikt wordt.
3. Identificeer *nieuwe* metaforen.
4. Identificeer *conventionele* metaforen.
5. Identificeer *ingewortelde* metaforen.
6. Vergelijk jouw bevindingen met die van iemand anders.

Voor dit onderzoek is bovenstaand stappenplan gevolgd bij het identificeren van de metaforen binnen het corpus, zodat gestructureerd en transparant te werk gegaan kon worden. Voor de eerste stap werd gebruik gemaakt van een woordenboek. Het woordenboek dat hiervoor gebruikt werd is het *Groot Woordenboek Hedendaags Nederlands* (Van Sterkenburg, 2002). Wanneer er in deze scriptie wordt gesproken over een (letterlijke) definitie of betekenis, dan wordt daarmee bedoeld dat die definitie of betekenis afkomstig is uit deze bron. In sommige gevallen geeft het woordenboek al een metaforische betekenis. Dit is bijvoorbeeld het geval bij 'afwegen': (1) nauwkeurig wegen; (2) overwegen welk alternatief het beste is.'. Definitie 2 is hier al metaforisch van aard. In het onderzoek werd daarom steeds uitgegaan van de oorspronkelijke definitie, in dit geval definitie 1, en niet van de al metaforische betekenis.

Zoals eerder geschreven is de werkdefinitie van een metafoor voor deze scriptie als volgt: wanneer de betekenis van een woord wordt gebruikt in een context die verschilt van de alledaagse betekenis (Charteris-Black, 2004). Bij elk woord in de tekst werd dus onderzocht of deze afweek van de alledaagse betekenis van het woord. In dat geval werd de letterlijke betekenis van het woord opgezocht in het woordenboek. Op deze manier kon onderzocht worden of het woord metaforisch gebruikt werd. Daarnaast werd onderzocht of de gevonden metafoor voldeed aan bovenstaande criteria (betrekking op het klimaat, de Klimaatwet of het beleid gericht op de Klimaatwet). Het woord vervolgens linken aan een bron- en doeldomein werd pas in de volgende stap (interpreteren van de metafoor) gedaan.

Zoals geschreven werd elke gevonden metafoor, naast op basis van het brondomein, ook ingedeeld in de categorie *nieuw*, *ingeworteld* of *conventioneel*. Op deze manier kon onderzocht worden of voorstanders en tegenstanders van de Klimaatwet vooral gebruik maken van nieuwe metaforen, ingewortelde metaforen en/of conventionele metaforen. De volgende criteria zijn toegepast bij de categorisering van de metaforen:

1. *Nieuwe* metaforen

- Dit zijn de woorden en/of zinsdelen die waarschijnlijk door middel van vergelijking door het publiek verwerkt worden (Charteris-Black, 2018, p. 223-224).
- Wanneer de metafoor opvalt bij de ontvanger (De Landtsheer et al., 2011, p. 10)

2. *Ingewortelde* metaforen

- Dit zijn de woorden die nog niet waren opgevallen als metafoor omdat ze zo ingeworteld zijn (Charteris-Black, 2018, p. 223-224).
- Wanneer de metafoor zo ingeworteld is bij het publiek dat deze niet meer opvalt in de tekst (De Landtsheer et al., 2011, p. 10).

3. *Conventionele* metaforen

- Dit zijn de woorden die een patroon vormen (Charteris-Black, 2018, p. 223-224).
- Wanneer de metafoor al bij de ontvanger bekend is, maar toch nog steeds opvalt in de tekst (De Landtsheer et al., 2011, p. 10).

Indeling op basis van bovenstaande categorieën is van belang omdat een van de mogelijke verschillen in het type metafoorgebruik tussen voorstanders en tegenstanders van de Klimaatwet op dit vlak waarneembaar zou kunnen zijn. Door middel van categorisering is het mogelijk om in één oogopslag te zien of hier verschillen in bestaan tussen voorstanders en tegenstanders. Alleen stap 6 van het stappenplan van Charteris-Black (2018) werd buiten beschouwing gelaten omdat het niet gebruikelijk is om bij een scriptie gebruik te maken van interbeoordelaarsbetrouwbaarheid.¹⁰ Opgemerkt moet dus worden dat zowel het identificeren van de metaforen als het indelen van de metaforen in bovenstaande drie categorieën subjectief van aard is. Interbeoordelaarsbetrouwbaarheid zou deze subjectiviteit tegen kunnen gaan.

Nadat de bovenstaande vijf stappen waren doorgelopen, zijn alle metaforen ingedeeld in de drie categorieën. Na het identificeren en categoriseren van de metaforen, moeten deze metaforen ook geïnterpreteerd worden. In de volgende (deel)paragraaf wordt besproken hoe dat in zijn werk is gegaan.

3.3 Interpreteren van metaforen

Wanneer de metaforen in de tekst zijn geïdentificeerd, worden de metaforen in deze fase geïnterpreteerd. In deze stap worden metaforen dus geclassificeerd, georganiseerd en gerangschikt.

Voor het vaststellen van het brondomein is eveneens gebruik gemaakt van het *Groot Woordenboek Hedendaags Nederlands* (Van Sterkenburg, 2002). Op deze manier kon de letterlijke betekenis van het woord vastgesteld worden en werd het duidelijk uit welke 'bron' er voor de metafoor geput werd. Bij het vaststellen van de brondomeinen is in dit onderzoek gebruik gemaakt van de zeven categorieën brondomeinen zoals uiteengezet in paragraaf 2.3.3.1. Er is in dit onderzoek gekozen om gebruik te maken van deze categorieën om een handvat te hebben bij analyse. Door steeds bij elke metafoor af te vragen tot welk van de zeven categorieën deze

¹⁰ De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid is de mate van overeenstemming van de resultaten tussen verschillende beoordelaars. Wanneer een afwijkend resultaat wordt gevonden, wordt door middel van een discussie bepaald welk resultaat klopt. Door met meerdere beoordelaars onderzoek te doen kan subjectiviteit tegengegaan worden.

behoort, wordt zoveel mogelijk geprobeerd subjectiviteit tegen te gaan. Zo kan bijvoorbeeld voorkomen worden dat steeds uit slechts vier, zelf samengestelde, categorieën gekozen wordt omdat er niet aan andere mogelijkheden gedacht werd bijvoorbeeld.

In dit onderzoek zijn de gevonden metaforen eerst ingedeeld op brondomein en vervolgens weergegeven in een tabel (figuur 3). De tabellen geven op deze manier in een oogopslag weer uit welk brondomein er geput wordt en door wie dit gedaan wordt. Naast brondomeinen als bijvoorbeeld, *ziekte*, *natuur* en *sport*, houdt Charteris-Black ook een categorie *divers* aan. In dit onderzoek is er voor gekozen om de metaforen die tot deze categorie *divers* zouden behoren in te delen in de categorie *volks en alledaags* (paragraaf 2.3.3.1). Deze categorie is al zo algemeen van aard, dat een categorie *divers* niets toevoegt.

Om een voorbeeld te geven van een weergave van de metaforen in tabellen, staat hieronder een voorbeeld van de spreektekst van de heer Jetten (D66) uit het debat van 19 december 2018. Dit voorbeeld is uitgewerkt in figuur 3.

De heer Jetten (D66):

‘Wij doen wel ons best, wij dragen wel ons steentje bij aan die klimaat- en energietransitie.’

De spreektekst wordt als volgt weergegeven in de tabel:

Figuur 3. Analyse op basis van het brondomein

Spreker & Partij	Brondomein	Letterlijke betekenis	Metafoor	Nieuw, ingeworteld, conventioneel?
Jetten, D66	Natuur	Steen: (1) stuk harde, niet smeed- of brandbare delfstof in zijn natuurlijke vorm; steentje bijdragen: eraan meehelpen.	‘Wij doen wel ons best, wij <u>dragen wel ons steentje</u> bij aan die klimaat- en energietransitie.’	Conventioneel
Klaver, GroenLinks	Sport, Reis (Volks en Alledaags)	Organiseren: (1) een bepaalde structuur aanbrengen; (2) (een evenement) tot stand brengen)	‘We hebben een politiek proces willen <u>organiseren</u> waarmee we aan klimaatbeleid gaan werken.’	Ingeworteld

Wanneer een metafoor bij meerdere brondomeinen ingedeeld kon worden, is deze metafoor bij alle mogelijke brondomeinen ingedeeld. Hier is voor gekozen om subjectiviteit tegen te gaan. Het is dus mogelijk dat een metafoor meerdere brondomeinen kent. Dit is bijvoorbeeld het geval in bij de metafoor *organiseren* die Klaver (GroenLinks) gebruikt. *Organiseren* is op basis van de

letterlijke betekenis zowel in te delen in het brondomein *sport* als in het brondomein *reizen/volks en alledaags* (figuur 3).

De tweede stap die gezet moet worden bij het interpreteren van metaforen is het identificeren van het doeldomein. Metafoordoelen zijn in dit onderzoek *het klimaat, de Klimaatwet* en *het beleid dat gericht is op het klimaat*. Omdat de metaforen die voor dit onderzoek geanalyseerd zijn, enkel de metaforen uit het corpus zijn die betrekking hebben op het klimaat, de Klimaatwet en het beleid dat gericht is op het klimaat, was het niet meer nodig om per metafoor het doeldomein op te nemen. Metaforen die een ander doeldomein hebben dan bovenstaande drie, worden immers niet geanalyseerd en niet opgenomen in de tabel.

In dit hoofdstuk is aan de hand van de CMA-methode van Charteris-Black (2014) de onderzoeksmethode en het corpus voor dit onderzoek uiteengezet. In het volgende hoofdstuk worden de resultaten van de analyse weergegeven.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van dit onderzoek weergegeven. In bijlage 1 is de volledige tekst terug te vinden die voor dit onderzoek is geanalyseerd. Deze tekst is van onderstrepingen voorzien wanneer een woord een metafoor betrof. In bijlage 2 is vervolgens een tabel gemaakt van deze metaforen. De spreker/partij, brondomein, letterlijke betekenis, metafoor en de metafoorcategorie (nieuw, ingeworteld, conventioneel) zijn hierin terug te vinden. Deze tabel is op volgorde van het debat. In bijlage 3 tot en met 8 is vervolgens per spreker uiteengezet van welke brondomeinen hij gebruik maakt. Bijlage 9 biedt een schematisch overzicht van de sprekers en de gebruikte brondomeinen. Hier is in één oogopslag terug te zien van welk brondomein de voorstanders en tegenstanders van de Klimaatwet gebruik maken.

Verschillen tussen voorstanders en tegenstanders zullen, indien deze bestaan, vooral te vinden zijn in het brondomein waaruit geput wordt en of de metaforen nieuw, ingeworteld of conventioneel van aard zijn. Per categorie brondomein worden daarom de verschillende metaforen besproken en ondersteund door middel van voorbeelden. De voorbeelden die gegeven worden, zijn bedoeld ter illustratie van de metaforen binnen de categorie waarin het voorbeeld gegeven worden. Wanneer er in een zin dus meerdere metaforen voorkomen, maar niet bij de betreffende categorie horen, worden deze in het voorbeeld niet onderstreept of geanalyseerd. Dit gebeurt pas bij de categorie waarin die metaforen horen. Wanneer een metafoor van meerdere brondomein gebruikt maakt, wordt deze bij alle gebruikte brondomeinen besproken en geanalyseerd. Hier is voor gekozen om subjectiviteit tegen te gaan. Daarnaast wordt per categorie genoemd of de metaforen in deze categorie vooral nieuw, ingeworteld of conventioneel van aard zijn. De resultaten die in dit hoofdstuk besproken worden voldoen allemaal aan de criteria zoals die besproken zijn in paragraaf 3.2.

In onderstaande paragrafen worden achtereenvolgens de zeven verschillende categorieën brondomeinen besproken. Per categorie brondomein worden in de eerste deelparagraaf de

resultaten van de *voorstanders* van de Klimaatwet besproken en in de tweede deelparagraaf de resultaten van de *tegenstanders* van de Klimaatwet besproken. De *voorstanders* die aan het debat gehouden op 19 december 2018 deelnamen waren de heer Sienot (D66) en de heer Van der Lee (GroenLinks). Ook de lijsttrekkers van deze twee partijen mee, daarom zullen ook de bijdragen van de heer Jetten (D66) en de heer Klaver (GroenLinks) besproken worden. In dit onderzoek gaat het om *voorstanders* van de Klimaatwet en niet zozeer over individuele sprekers. In de hierop volgende deelparagrafen zullen daarom per brondomeincategorie de resultaten besproken worden, de ene keer van Klaver, Van der Lee of Sienot, de andere keer van Jetten. In bijlagen 3 tot en met 6 zijn de resultaten per spreker in detail terug te vinden, dit is gedaan om de transparantie van dit onderzoek te borgen en niet omdat het van belang is welke spreker, welke metaforen gebruikt.

De *tegenstanders* van de Klimaatwet die deelnamen aan het debat zijn de heer Kops (PVV) en de heer Baudet (FvD). In dit onderzoek gaat het om *tegenstanders* van de Klimaatwet en niet zozeer over individuele sprekers. In de hierop volgende deelparagrafen zullen daarom per brondomeincategorie de resultaten besproken worden, de ene keer van Kops, de andere keer van Baudet. In bijlagen 7 tot en 8 zijn de resultaten per spreker in detail terug te vinden.

4.1 Lichaam-, ziekte- en doodsmetaforen

Zoals besproken in paragraaf 2.3.3.1, zijn de metaforen die tot deze categorie behoren de metaforen die, volgens de Landtsheer et al. (2011), de meeste emotionele lading dragen. Volgens Gregg (2004) komt dit doordat deze metaforen nauw verbonden zijn met het lichaam. De metaforen in deze categorie putten uit het *lichaam*, *ziekte* en de *dood* als brondomein.

4.1.1 Analyse voorstanders

4.1.1.1 Lichaamsmetaforen

De metaforen in deze categorie gebruiken het *lichaam* als brondomein. Jetten (D66) gebruikt de volgende lichaamsmetafoor: 'We vertrouwen erop dat de Tweede Kamer op deze manier bij het klimaatplan de vinger aan de pols kan houden en kan controleren of het klimaatbeleid daadwerkelijk bijdraagt aan een eerlijke transitie voor iedereen.' De definitie van *vinger aan de pols* is als volgt: '*Pols*: (1) handgewricht; de vinger aan de pols houden (*1); *Vinger*: (1) Elk van de vijf gelede grijporganen waarin de hand zich opsplijt.; *De vinger aan de pols hebben*: de ontwikkeling van dichtbij volgen.'. Het beeld van nabijheid wordt opgeroepen, de vinger en de pols zitten immers dichtbij elkaar (brondomein) en wordt vervolgens geprojecteerd op het 'dicht op het klimaatbeleid blijven' zitten door de Kamer. Hiermee wordt bedoeld dat processen en ontwikkelingen nauw in de gaten gehouden moeten blijven worden (doeldomein). 'Vinger aan de pols' is een metafoor die regelmatig gebruikt wordt. Er is dus geen sprake van een nieuwe metafoor. Toch valt de metafoor wel nog steeds op, het publiek zal er niet zomaar overheen lezen. Er is hier dus sprake van een conventionele metafoor.

Klaver (GroenLinks) spreekt over het ontwrichten van de samenleving: 'Als we dat niet halen doordat er allerlei omstandigheden zijn waardoor dat niet kon, is de overheid niet verplicht om maatregelen te nemen die buiten alle proporties zijn en die de samenleving ontwrichten.'. *Ontwrichten* heeft als definitie: '(1) (ledematen) losmaken uit hun gewricht; (2) uit zijn verband rukken.'. Klaver wil hiermee zeggen dat het niet de bedoeling is dat de samenleving uit zijn verband gerukt wordt, losraakt van het grote geheel door de Klimaatwet. Net als een pols die bijvoorbeeld van de arm ontwricht wordt. Dit is het beeld dat door Klaver door middel van deze metafoor wordt opgeroepen. 'Ontwrichten' is een metafoor die zeer regelmatig gebruikt wordt. Er is dus geen sprake van een nieuwe metafoor. De metafoor valt niet meer op bij het publiek. Daarom is 'ontwrichten' een ingewortelde metafoor.

4.1.1.2 Ziektemetaforen

De metaforen in deze categorie gebruiken *ziekte* als brondomein. Jetten (D66) gebruikt bijvoorbeeld handelingen van doktoren als metafoor. Dit doet hij in de volgende zinnen: 'Terwijl we hier de Klimaatwet met elkaar aan het behandelen zijn, zijn we aan een aantal klimaattafels bezig om een klimaatakkoord te sluiten.', 'Ik behandel ze niet in de volgorde van de wetsartikelen maar ik doe het even per fractie die ze heeft ingediend.' en 'De heer Klaver heeft dit volgens mij zonet kort ook al aangestipt, in de discussie over de doelstellingen.'. *Behandelen* heeft als definitie: '(1) hanteren, omgaan met; (2) bespreken of beschrijven; (5) (een patiënt) trachten te genezen van een ziekte.' Door gebruik te maken van dit brondomein wordt het beeld geschetst dat iemand, in dit geval iets (namelijk de Klimaatwet, doeldomein), beter gemaakt wordt. 'Behandelen' is een metafoor die zeer regelmatig gebruikt wordt. Hierdoor valt de metafoor niet meer op bij het publiek. Er is hier daarom sprake van een ingewortelde metafoor. *Aanstippen*: '(1) met een enkel woord vermelden; (2) (med.) met een stift, medicament enz. even aanraken; (3) met een stift markeren.', roept het beeld op van bijvoorbeeld een wrat, die door de dokter wordt kort wordt aangestipt en zo geneest. 'Aanstippen' is een metafoor die regelmatig gebruikt wordt. Daarom is er geen sprake van een nieuwe metafoor. Toch valt de metafoor wel nog steeds op, het publiek zal er niet zomaar overheen lezen. Daarom is 'aanstippen' een conventionele metafoor.

4.1.1.3 Doodsmetaforen

Deze metaforen komen niet voor bij de voorstanders van de Klimaatwet.

4.1.2 Analyse tegenstanders

4.1.2.1 Lichaamsmetaforen

De metaforen in deze categorie putten uit het *lichaam* als brondomein. Kops (PVV) zegt het volgende: 'Nou, één zekerheid geeft deze wet de mensen inderdaad, namelijk dat het allemaal gierend uit de klauwen zal lopen en onbetaalbaar wordt.'. De definitie van *klauw* is als volgt: (1) kromme nagel van een roofdier; (2) (grof) hand; (3) krab, slag met een klauw. *Gierend uit de klauwen lopen*: erg uit de hand lopen (*2). Dit is dus een grove manier om te zeggen dat iets niet

meer beheerst wordt. Er is geen controle meer over. Dit beeld wordt vervolgens geprojecteerd op de hoge energierekeningen (doeldomein). ‘Uit de klauwen lopen’ is een metafoor die regelmatig gebruikt wordt. Toch valt de metafoor binnen de context wel nog steeds op, het publiek zal er niet zomaar overheen lezen. Er is hier daarom sprake van een conventionele metafoor.

Baudet (FvD) spreekt over de achilleshiel van de wet: ‘De achilleshiel van deze wet is natuurlijk dat er niet in genoemd wordt wat er precies aan maatregelen genomen gaan worden en wat die gaan kosten.’. Hiermee wordt bedoeld op de kwetsbare plek tussen de kuit en de hiel. Deze kwetsbaarheid wordt geprojecteerd op de wet, die ook kwetsbaar is volgens Baudet (doeldomein). Ook ‘achilleshiel’ is een conventionele metafoor.

4.1.2.2 Ziektemetaforen

De metaforen in deze categorie gebruiken *ziekte* als brondomein. Metaforen die bijvoorbeeld gebruikt worden door Baudet (FvD) zijn de volgende: ‘[...] het is waanzin en we stoppen ermee?’ en ‘Hoeveel procent van het bruto nationaal product bent u bereid op te offeren aan deze waanzin en wanneer zegt u: dit is te veel?’. De definitie van *waanzin* is als volgt: ‘(1) krankzinnigheid, geestesziekte; (2) grote onzin, gekheid’. Door de putten uit het brondomein ziekte roept Baudet (FvD) een beeld op van iemand die krankzinnig en/of geestesziek is. Dit beeld zorgt ervoor dat het abstracte verschijnsel ‘de Klimaatwet’ (doeldomein) minder abstract wordt. ‘Waanzin’ is een metafoor die zeer regelmatig gebruikt wordt. De metafoor valt niet meer op bij het publiek. Daarom is hier sprake van een ingewortelde metafoor.

Baudet (FvD) gebruikt ook de operatiemetafoor: ‘[...] en/of indien landen als China, India, Rusland, de Verenigde Staten of andere industriële reuzen dan nog steeds niet meedoen met deze gigantische operatie om CO₂-uitstoot terug te dringen, [...]’. Onder *operatie* wordt ‘(1) chirurgische verrichting om delen van het lichaam te scheiden, te verenigen, te verwijderen of te vervangen; (2) strategische verrichting, legerbeweging’ verstaan. Door het beeld op te roepen van een chirurgische ingreep (brondomein) kan de complexiteit van de Klimaatwet (doeldomein) beter begrepen worden. ‘Operatie’ is een metafoor die regelmatig gebruikt wordt. Toch valt de metafoor wel nog steeds op, het publiek zal er niet zomaar overheen lezen. Er is hier daarom sprake van een conventionele metafoor.

4.1.2.3 Doodsmetaforen

Deze metaforen worden niet gebruikt door de tegenstanders van de Klimaatwet.

4.2 Sport-, spel- en dramametaforen

Zoals besproken in paragraaf 2.3.3.1, zijn de metaforen die tot deze categorie behoren de metaforen die volgens de Landtsheer et al. (2011) een onrealistisch beeld van de werkelijkheid weergeven. Doordat de metaforen toelaten aan de ‘echte realiteit’ te ontsnappen, spreken ze voor het publiek tot de verbeelding. Volgens de Landtsheer et al. (2011) kan aan deze categorie een effect gekoppeld worden. Zo zouden de metaforen in deze categorie volgens haar emoties

oproepen.¹¹ Emotie speelt in deze categorie een belangrijke rol omdat over het algemeen kan gesteld worden dat mensen liever (een ‘spel’ of ‘wedstrijd’) winnen dan dat zij verliezen. Omdat sport- en spelmetaforen zo op elkaar lijken, zijn deze twee metaforen tot één categorie genomen. Dit voorkomt herhaling.

4.2.1 Analyse voorstanders

4.2.1.1 Sport- en spelmetaforen

De sportmetafoor wordt door de voorstanders van de Klimaatwet vooral gebruikt om ‘doelen’ te benadrukken. Een *doel* is een ‘(1) voorwerp waarop men schiet; (2) ruimte waardoor of waarin bij sommige balspelen de bal gegooid, geschopt enz. moet worden; (3) de situatie waarnaar men streeft’. Het doeldomein is voor de sprekers definitie nummer 3 (de situatie waarnaar men streeft), maar heeft als brondomein sport (definitie 1 en 2). Dit is dan ook het beeld dat voor het publiek opgeroepen wordt. Voorbeelden waarin deze metafoor gebruikt wordt zijn: ‘Maar deze wet gaat niet alleen over doelen.’ (Klaver, GroenLinks) en ‘Dat heeft ertoe geleid dat we voor 2030 een streefdoel hebben opgenomen en voor 2050 een einddoel.’ (Klaver, GroenLinks). Deze metaforen worden zo regelmatig gebruikt dat deze bij het publiek niet meer opvallen. Het zijn daarom ingewortelde metaforen.

Daarnaast worden er ook andere sport- en spelmetaforen gebruikt. Dit is terug te zien in de volgende voorbeelden: ‘Vooraf ook dank aan de mensen in vak-K, het team-klimaat, die er zelfs een speler bij hebben gekregen.’ (Sienot, D66), ‘Ook ik wil alle indieners erom bedanken voor hun inspanningen en uiteraard ook de minister.’ (Van der Lee, GroenLinks), ‘Dankzij hen hebben we vandaag een wettelijke basis voor een langetermijnaanpak van een van de grootste problemen van onze tijd.’ (Sienot, D66), ‘Het lukt alleen als we durven samen te werken, voorbij de grenzen van het eigen politieke gelijk.’ (Sienot, D66), ‘We kunnen dat halen internationaal door samen te werken, door internationaal af te spreken hoe we daarover rapporteren en hoe we elkaar als landen ook kunnen aanspreken als landen achterblijven of vooroplopen.’ (Jetten, D66), ‘Dat klimaatakkoord gaat over het we de doelen bereiken.’ (Jetten, D66). Deze metaforen zijn allemaal ingeworteld van aard. ‘Ambitieuze klimaatbeleid biedt naast milieuwinst nog zo veel meer: exportkansen, banen, schone lucht, comfortabele en energiezuinige huizen voor onze inwoners.’ (Sienot, D66). ‘Milieuwinst’ is een nieuwe metafoor. In deze context wordt deze metafoor niet tot nauwelijks gebruikt.

Iedere sport is weliswaar een spelletje, maar niet elk spelletje is een sport. Een voorbeeld van een echte spelmetafoor wordt gebruikt door Klaver (GroenLinks). Hij zegt: ‘Als deze wet één ding probeert te doen, is het zekerheid geven aan burgers in dit land en aan bedrijven, want als er één ding funest is voor het draagvlak voor de aanpak van klimaatverandering, dan is het dat mensen niet goed weten waar ze aan toe zijn of dat de overheid jojobeleid voert als het gaat over klimaatverandering.’ Een *jojo* is een ‘(1) deeltuig, bestaande uit een stijf die langs een koord, dat

¹¹ Omdat dit onderzoek niet experimenteel van aard is, is het niet mogelijk om in dit onderzoek iets te zeggen over deze emoties.

eromheen gewonden is, afloop, en door de traagheid zichzelf weer opwindt; *Jojo-effect*: (1) sterke schommeling, het sterk op en neer gaan'. Voor het publiek wordt het beeld opgeroepen van dit speelgoed dat op en neer gaat en projecteert dit beeld op het beleid. Het is ongewenst als een beleid op en neer gaat. 'Jojobeleid' is een term die vaker gebruikt wordt. De metafoor is daardoor niet meer nieuw, maar is ook nog niet zo vaak gebruikt dat deze bij het publiek niet meer opvalt. Het is daarom een conventionele metafoor.

4.2.1.2 Dramametaforen

De metaforen in deze categorie putten uit het brondomein *drama/toneel*. Jetten (D66) gebruikt de metafoor om uit te leggen dat ook het Parlement de plannen van het kabinet zou moeten kunnen beoordelen (doeldomein): 'Met het klimaatplan hebben wij dus proberen te organiseren dat elke vijf jaar het klimaatbeleid integraal wordt geüpdatet en dat ook wij als parlement, de Eerste en Tweede Kamer, een rol krijgen in de beoordeling van de plannen van het kabinet.' 'Een rol krijgen' is een conventionele metafoor. Een ander voorbeeld van een dramametafoor komt van Van Der Lee (GroenLinks) hij zegt het volgende: 'In mijn eerste termijn heb ik gesproken over de tragiek van de horizon, van de meent en van de grootschaligheid.' en 'Die drie tragische ontwikkelingen zouden ons anders in het oog van de perfecte storm kunnen trekken.', waarin *tragiek* en *tragische* verwijzen naar *tragedie*: '(1) treurspel met een droevig of rampzalig slot'. Beide metaforen zijn conventioneel van aard.

4.2.2 Analyse tegenstanders

4.2.2.1 Sport- en spelmetaforen

Ook door tegenstanders wordt er gebruikt gemaakt van sport- en spelmetaforen. Dit is terug te zien in de volgende voorbeelden: 'Komt er dan een moment waarop u zegt: China doet niet mee, India doet niet mee, Rusland doet niet mee, de Verenigde Staten doen niet mee en heel erg veel landen doen niet mee; het is waanzin en we stoppen ermee?' en "[...] en/of indien landen als China, India, Rusland, de Verenigde Staten of andere industriële reuzen dan nog steeds niet meedoen met deze gigantische operatie om CO₂-uitstoot terug te dringen, waardoor al onze inspanningen hoe dan ook weer teniet worden gedaan, publiekelijk hun persoonlijke excuses zullen aanbieden aan de Nederlandse bevolking, hun eventuele publieke functies zullen neerleggen indien zij die op dat moment bekleden en zich zullen inspannen om de Klimaatwet weer in te trekken of ingetrokken te krijgen [...]'. In deze twee voorbeelden draait het vooral om de metafoor 'meedoen'. De definitie van *meedoen* is: (1) samen met anderen iets doen. Baudet (FvD) laat in deze twee uitspraken zien dat een groot aantal belangrijke landen, (die veel CO₂-gassen uitstoten en daarom Industriële reuzen worden genoemd), zich niet aansluiten bij de Klimaatwet (doeldomein). 'Meedoen' is een metafoor die regelmatig wordt gebruikt en daardoor niet meer opvalt voor het publiek. Het is daarom een ingewortelde metafoor. Inspannen daarentegen valt binnen de context op als metafoor en is daarom conventioneel van aard.

Baudet (FvD) spreekt ook over een *truc*: 'Dit is natuurlijk een enorme truc.' en 'Dit is echt een soort EU-truc'. Een *truc* is een: '(1) handeling om op een slimme of listige manier een doel te bereiken.'. Baudet (FvD) put uit het brondomein *truc* en projecteert het beeld van een slimme, listige handeling op het verzwijgen van de kosten door de voorstanders van de Klimaatwet betreffende de Klimaatwet (doeldomein). *Truc* is conventioneel van aard. Het valt op in de context, maar is niet nieuw of ingeworteld. EU-*truc* daarentegen is wel een nieuwe metafoor. Kops (PVV) gebruikt ook een spel- en sportmetafoor: 'Ondertussen zien de mensen thuis alleen maar dat hun energierekening naar recordhoogten stijgt.'. Een *record* is: '(1) de beste prestatie die officieel tot op een bepaald ogenblik op een bepaald gebied bereikt is'. Dit is een ingewortelde metafoor.

Een voorbeeld van een typische spelmetafoor is de volgende: '[...] die in feite op een achternamiddag erdoor gejast is en waarvan wij nu nog steeds elke dag de enorme kosten als een molensteen om onze nek voelen' (Baudet, FvD). Ook Kops (PVV) gebruikt deze metafoor: 'Daarom moet deze Klimaatwet zo aan het eind van het jaar er nog even snel door worden gejast, voordat de hele boel, en niet in de laatste plaats de coalitie zelf, uit elkaar klapt.'. De definitie van *jassen* is namelijk: (1) een kaartspel spelen. *Iets erdoor jassen*: iets snel doen of snel opgebruiken.'. Het beeld van een spelletje *jassen* wordt opgeroepen. Het maken van een wet wordt vergeleken met een potje *jas* spelen, wat het beeld oproept dat dit dus even snel aan tafel bedacht en gespeeld wordt. Deze metafoor is ingeworteld. Er zijn nog maar weinig mensen die het verband tussen 'er doorheen *jassen*' en het spelletje '*jassen*' kennen. Het is in deze nieuwe vorm 'normaal' geworden.

4.2.2.3 Dramametaforen

De metaforen in deze categorie putten uit het brondomein *drama/toneel*. Baudet (FvD) zegt in de volgende zin: 'Ik constateer dat een grote meerderheid deze in onze ogen dramatische Klimaatwet wil aannemen en dus de Nederlandse samenleving wil opzadelen met kosten waarvan we met de torenhoog gestegen energierekeningen nu alleen nog maar het begin zien.'. Dramatisch heeft als definitie: (1) toneelachtig; (2) aangrijpend, erg.'. Baudet duidt hier op het toneelaspect en zegt daarmee dat de Klimaatwet een treurig toneelstuk is (doeldomein). 'Dramatisch' is een ingewortelde metafoor.

4.3 Rampen-, onheils- en geweldsmetaforen

Zoals besproken in paragraaf 2.3.3.1, zijn de metaforen die tot deze categorie behoren de metaforen die het beeld van rampen, onheil en geweld oproepen. Volgens de Landtsheer et al. (2011) kan aan deze categorie een effect gekoppeld worden. Zo zouden de metaforen in deze categorie volgens haar emoties als angst, wanhoop en agressie oproepen.¹² In tegenstelling tot machinemetaforen, heeft het publiek bij deze metaforen het idee dat zij zelf de controle hebben

¹² Omdat dit onderzoek niet experimenteel van aard is, is het niet mogelijk om in dit onderzoek iets te zeggen over deze emoties.

over bepaalde zaken. Metaforen die tot deze categorie behoren zijn strijd- en oorlogsmetaforen en rampenmetaforen.

4.3.1 Analyse voorstanders

4.3.1.1 Strijdmetaforen en oorlogsmetaforen

De metaforen gaan over het algemeen over *aanvallen* en *verdedigen*. Jetten (D66) zegt bijvoorbeeld: 'Met deze kaderwet raken we uiteindelijk alle sectoren, ook de luchtvaartsector.', *raken* heeft als definitie: (1) in de genoemde positie of stand komen; (2) treffen door een slag, stoot, worp, schot enz. (3) emotie opwekken' waarin hier *treffen* als brondomein wordt gebruikt. 'Raken' is een metafoor die regelmatig gebruikt wordt. De metafoor valt daardoor niet meer op bij het publiek. Er is hier dus sprake van een ingewortelde metafoor. Jetten (D66) zegt ook: '[...] dat we zo'n urgent probleem als de opwarming van de aarde met elkaar willen aanpakken met een historische Klimaatwet.'. De definitie van *aanpakken* is: (1) (iets dat wordt aangegeven) overnemen; (2) beginnen met werken; (3) (iem.) straffen, bestraffend toespreken' waarin *aanpakken* in deze context betekent de opwarming van de aarde te straffen, het oplossen (doeldomein). Ook *aanpakken* is een ingewortelde metafoor.

Een metafoor die hoort bij het *verdedigen* is bijvoorbeeld die van Klaver (GroenLinks). Hij zegt: 'En het is tijd, want als we klimaatverandering een halt willen toeroepen, moeten we snel zijn. Ik ben er bijzonder trots op dat deze acht partijen de moed hadden om nog met elkaar samen te werken.' waarin *een halt willen toeroepen* conventioneel van aard is.

Andere metaforen die worden gebruikt binnen deze categorie zijn: 'Er zitten hier ook allerlei fanclubs in vak-K, voor gebouwgebonden financiering, de Schooldakrevolutie, noem het maar op.' en 'Ik zei net al dat wij vorige week met een behoorlijk grote Kamerdelegatie bij de VN-klimaatop in het Poolse Katowice waren.'. *Schooldakrevolutie* komt van revolutie wat '(1) omverwerping van een staatsgezag en/of omwenteling van de politieke, sociale en economische verhoudingen; (2) radicale verandering' betekent en ook 'delegatie' komt uit het brondomein Oorlog/Strijd. 'Schooldakrevolutie' is een nieuwe metafoor. Ze vallen op de in tekst en worden niet tot nauwelijks in deze context gebruikt. 'Kamerdelegatie' daarentegen is een ingewortelde metafoor.

4.3.1.2 Rampenmetaforen

De voorstanders maken binnen het klimaatdebat geen gebruik van rampenmetaforen.

4.3.2 Analyse tegenstanders

4.3.2.1 Strijdmetaforen en Oorlogsmetaforen

Ook de tegenstanders maken gebruik van strijdmetaforen en oorlogsmetaforen. Baudet (FvD) zegt bijvoorbeeld: 'Hoeveel bent u bereid van mensen af te pakken voor deze schimmen die u najaagt?' *Afpakken* heeft de volgende definitie: '(1) afnemen, (2) van een bepaalde plaats

verwijderen; (4) afhandig maken;' en *najagen*: '(1) vervolgen; (2) jagen naar, proberen te verkrijgen'. Baudet roept hier het beeld op van de voorstanders die iets (de Klimaatwet) proberen te verkrijgen en daar alles voor over hebben, zelfs geld etc. afnemen/afhandig maken van burgers (doeldomein). Kops (PVV) spreekt over verraad: 'Onze eigen mensen worden gewoon verraden.' wat betekent dat de voorstanders '(1) trouweloos handelen jegens', in dit geval de burger. 'Verraden' is een ingewortelde metafoor. Kops (PVV) spreekt van een *klimaatalliantie*: 'Het zijn er inmiddels acht, want 50PLUS was blijkbaar zo enthousiast over de stijgende energielasten dat die partij zich ondertussen ook bij deze vreselijke klimaatalliantie heeft aangesloten.'. Een *alliantie* is een: '(1) (militair) bondgenootschap'.

Binnen deze categorie zijn zowel nieuwe, ingewortelde als conventionele metaforen terug te vinden. *Klimaatalliantie* is een voorbeeld van een nieuwe metafoor, verwerking vindt plaats doormiddel van vergelijking. *Verraden* is een voorbeeld van een ingewortelde metafoor. In eerste lezing valt deze metafoor niet op, hij is 'gewoon' geworden. *Najagen* is een voorbeeld van een conventionele metafoor. De metafoor is niet nieuw, maar ook nog niet zo oud dat hij over het hoofd gezien wordt door het publiek.

4.3.2.2 Rampenmetaforen

De metaforen in deze categorie putten uit *rampen* als brondomein. De heer Baudet (FvD) zegt bijvoorbeeld: : 'De enige klimaatvluchtelingen die wij erkennen, zijn mensen die vanwege het sociale-zekerheidsklimaat naar Nederland komen.'. De definitie van *vluchteling* is: (1) iem. die vlucht of gevlucht is voor lijfsgevaar of geweld. Baudet laat door middel van deze metaforen zien dat de mensen die volgens hem hierheen komen niet vluchten voor lijfsgevaar of geweld, maar omdat ze op zoek zijn naar sociale zekerheid (doeldomein). De twee metaforen die hij hier gebruikt zijn nieuw van aard.

4.4 Navigatie-, constructie- en andere gesofisticeerde metaforen

Zoals besproken in paragraaf 2.3.3.1, zijn de metaforen die tot deze categorie behoren metaforen met zowel positieve als negatieve eigenschappen. Navigatiemetaforen kunnen het publiek sturen door middel van navigatiemetaforen, terwijl machinemetaforen het publiek laten zien dat het niet altijd mogelijk is om zelf de controle te hebben (De Landtsheer et al., 2011, p. 10). Onder deze groep metaforen kunnen de volgende metaforen geschaard worden: navigatiemetaforen, constructie-metaforen en machinemetaforen.

4.4.1 Analyse voorstanders

4.4.1.1 Navigatiemetaforen

De metaforen die tot deze categorie behoren geven een richting aan. Klaver (GroenLinks) gebruikt bijvoorbeeld de volgende navigatiemetaforen: 'Deze wet laat zien dat we erin zijn geslaagd om de

verschillen te overstijgen.’ en ‘Dat is niet de route waarvan wij zeggen dat het de route is waarlangs het moet. [...] en dit is de weg waarlangs we richting het behalen van die doelstellingen gaan. Dat is volgens mij de beste garantie dat we echt resultaten gaan boeken.’. De metaforen in deze categorie zijn bijna allemaal ingeworteld van aard. De metaforen vallen bij het publiek niet meer op.

4.4.1.2 Constructiemetaforen

De metaforen in deze categorie lijken te worden gebruikt om positieve emoties op te wekken. Van der Lee (GroenLinks) zegt bijvoorbeeld: ‘Er is een rulebook afgesproken, niet op alle onderdelen maar op een belangrijk aantal onderdelen, en daarop kun je weer verder bouwen, net zoals je verder kunt bouwen op deze Klimaatwet.’ en Klaver (GroenLinks) zegt: ‘We hebben geprobeerd om in deze wet waarborgen in te bouwen om ervoor te zorgen dat het eerlijk gaat.’. Onder bouwen wordt het volgende verstaan: (1) (iets) uit materialen en onderdelen tot een geheel samenvoegen. Het biedt als het ware een stevige structuur. De metafoor valt niet meer op en is daarom een ingewortelde metafoor.

4.4.1.3 Machinemetaforen

Machinemetaforen geven het publiek het idee dat er geen controle mogelijk is. Een machine heeft vaak één taak en voert deze met precisie uit.

Klaver (GroenLinks) zegt bijvoorbeeld het volgende: ‘Het wordt bikkelhard werken om dat voor elkaar te krijgen, maar ik ben ervan overtuigd dat, als we straks in de uitvoering van al die klimaatregelen die genomen moeten worden net zo goed kunnen optrekken als we nu met de Klimaatwet hebben gedaan, mogelijk is’. ‘Uitvoering’ en ‘optrekken’ zijn metaforen die zeer regelmatig gebruikt wordt. Er wordt daarom niet gesproken van een nieuwe metafoor. De metafoor valt niet meer op bij het publiek. Er is hier daarom sprake van een ingewortelde metafoor. Een ander voorbeeld van Klaver (GroenLinks) “Kijk, we hebben er expres voor gekozen om dat niet op te nemen als tussendoel, omdat we sturen op het terugdringen van CO2-uitstoot en we daarvoor uiteindelijk doelstellingen opnemen, bijvoorbeeld over hernieuwbare energie of besparing.’, De metaforen in dit voorbeeld zijn ook ingeworteld van aard.

Ook Jetten (D66) maakt gebruik van de machinemetafoor. Hij zegt bijvoorbeeld: ‘Het amendement op stuk nr. 43, het voormalige amendement op stuk nr. 18, gaat over het instellen van een klimaatcommissie.’, ‘ook die is in het wetsvoorstel opgenomen.’, ‘We vertrouwen erop dat het kabinet die motie zal uitvoeren.’ en ‘We moeten daar niet elk jaar een politiek speeltje van maken, maar het beleid op gezette momenten bijsturen, eens in de vijf jaar en, als het echt nodig is, bij de tweejaarlijkse voortgangsrapportages.’. Bijsturen heeft de volgende definitie: (1) (een schip, een voertuig) de juiste koers laten behouden; (2) (plannen, werkwijze enz.) naar de eis van de omstandigheden corrigeren.’. Door dit woord te gebruiken wordt het beeld van een voertuig opgeroepen dat wat te veel naar rechts rijdt, maar met een kleine stuurbeweging weer in het midden van de weg gaat rijden. Een makkelijke manier om een mogelijke fout nog op tijd te herstellen. Dit beeld wordt vervolgens gedrukt op het beleid betreffende de Klimaatwet (doeldomein). Ook deze metaforen zijn ingeworteld.

4.4.2 Analyse tegenstanders

4.4.2.1 Navigatiemetaforen

De metaforen die tot deze categorie behoren geven een richting aan. Kops (PVV) zegt bijvoorbeeld: ‘We zien het al aan de stijgende energierekening.’, ‘Het zijn er inmiddels acht, want 50PLUS was blijkbaar zo enthousiast over de stijgende energielasten dat die partij zich ondertussen ook bij deze vreselijke klimaatalliantie heeft aangesloten.’ en ‘Ondertussen zien de mensen thuis alleen maar dat hun energierekening naar recordhoogten stijgt.’ Baudet (FvD) spreekt over: ‘Nu al beginnen mensen de eerste effecten van het hele klimaatplan te voelen, in de explosief gestegen energierekening voor 2019.’ en ‘Ik constateer dat een grote meerderheid deze in onze ogen dramatische Klimaatwet wil aannemen en dus de Nederlandse samenleving wil opzadelen met kosten waarvan we met de torenhoog gestegen energierekeningen nu alleen nog maar het begin zien.’. De definitie van *stijgen* is als volgt: (1) omhooggaan; (2) een hogere rang, positie, waarde e.d. krijgen; (3) een eindpunt hebben dat hoger ligt dan het beginpunt; (4) geleidelijk en sterk toenemen’, waarin het in deze metaforen vooral draait om ‘omhoog gaan en sterk toenemen’. Het doeldomein is in alle gevallen de *energierekening*, de bron waaruit geput wordt is *navigatie*. ‘Stijgen’ is een metafoor die zeer regelmatig gebruikt wordt. De metafoor valt niet meer op bij het publiek. Er is hier daarom sprake van een ingewortelde metafoor. ‘Torenhoog’ daarentegen is ene metafoor die opvalt. De metafoor wordt vaker gebruikt en is daarom niet nieuw, maar conventioneel.

4.4.3.2 Constructie metaforen

De tegenstanders maken binnen het klimaatdebat geen gebruik van constructiemetaforen.

4.4.2.3 Machinemetaforen

Machinemetaforen geven het publiek het idee dat er geen controle mogelijk is. Een machine heeft vaak één taak en voert deze met precisie uit. Kops (PVV) zegt bijvoorbeeld: ‘Onbetaalbaar zal het worden, zoveel is wel zeker, maar deze acht partijen hier interesseert het geen ene moer.’, waarin een *moer* een: ‘(1) moederstam waarvan men een tak aflegt; (2) moerassig land; (3) ringetje met aan de binnenkant schroefdraad, dat om een schroefbout past.’ is. Hij vergelijkt de interesse van de voorstanders van de Klimaatwet met betrekking op de financiële gevolgen van de Klimaatwet met een ringetje met aan de binnenkant schroefdraad. ‘Moer’ is een ingewortelde metafoor. Kops (PVV) zegt ook dat de onderhandelingen nogal stroef verlopen: ‘De onderhandelingen over het klimaatakkoord verlopen op het moment nogal stroef en dan is er ook nog heibel in de coalitie.’. De definitie van *stroef* is: (1) ruw, oneffen; (2) moeizaam verlopend; (3) moeizaam bewegend’. Hij vergelijkt de onderhandelingen (doeldomein) met een moeizaam bewegende machine (brondomein). Ook ‘stroef’ is een ingewortelde metafoor.

Baudet (FvD) zegt: ‘Het is hun beleid, dat zij over de Nederlandse samenleving uitstorten.’, waarin hij het beleid van de voorstanders (doeldomein) vergelijkt met een machine die zich uitstort ((1) stortend ledigen; (2) uiten, openbaren.). ‘Uitstorten’ is een metafoor die regelmatig gebruikt

wordt. Toch valt de metafoor wel nog steeds op, het publiek zal er niet zomaar overheen lezen. Er is hier dus sprake van een conventionele metafoor.

4.5 Natuurmetaforen

Zoals besproken in paragraaf 2.3.3.1, zijn de metaforen die tot deze categorie behoren de metaforen die de natuurlijke orde bevestigen. Aan de ene kant kunnen de metaforen in deze categorie rationele elementen bezitten waardoor het publiek het idee kan krijgen dat zij de controle hebben. Aan de andere kant kan deze metafoor ook het gebrek aan controle uitdrukken (De Landtsheer et al., 2011, p. 10; 2009, p. 66-67). Naast natuurmetaforen heb ik ook *dier*metaforen aan deze categorie toegevoegd.

4.5.1 Analyse voorstanders

De metaforen die in deze categorie gebruikt worden putten uit de *natuur* als bron. Klaver (GroenLinks) zegt bijvoorbeeld: 'Ik ben heel blij dat we toen hebben kunnen samenwerken en dat die samenwerking hierin is uitgemond.'. Jetten (D66) zegt: 'Wij doen wel ons best, wij dragen wel ons steentje bij aan die klimaat- en energietransitie.'. Daarnaast wordt er gesproken over 'klimaattop' door de sprekers: 'Ik zei net al dat wij vorige week met een behoorlijk grote Kamerdelegatie bij de VN-klimaattop in het Poolse Katowice waren.' (Jetten, D66) en 'Uiteindelijk heeft het de afgelopen jaren, sinds 1990, sinds het hele proces van de wereldwijde klimaattoppen is begonnen, van het maken van afspraken tegen klimaatverandering, nooit aan doelstellingen gelegen, wel aan het behalen van die doelstellingen.' (Klaver, GroenLinks). Een top is een '(1) uiterste, bovenste gedeelte van een voorwerp, of ruimte; (2) het hoogste dat te bereiken is; (3) de belangrijkste, beste of hoogste groep' en roept het beeld op van een berg of boom. 'Uitmonden' is een metafoor die regelmatig gebruikt wordt. De metafoor valt niet meer op bij het publiek. Er is hier dus sprake van een ingewortelde metafoor. 'Steentje bijdragen' en 'klimaattop' zijn metaforen die regelmatig gebruikt worden. Er is dus geen sprake van een nieuwe metafoor. Toch valt de metafoor wel nog steeds op, het publiek zal er niet zomaar overheen lezen. Er is hier daarom sprake van een conventionele metafoor.

Daarnaast wordt de natuurmetafoor ook gebruikt om aan te tonen dat controle niet altijd mogelijk is. Zo spreekt de heer van der Lee over: 'Die drie tragische ontwikkelingen zouden ons anders in het oog van de perfecte storm kunnen trekken. De perfecte storm is een situatie waarin we uiteindelijk niets doen en onszelf, onze generatie en de planeet enorm veel schade berokkenen.', waar een storm een '(1) zeer hevige wind' is. Een storm kan niet voorkomen worden omdat we hier geen controle over hebben, hij vindt altijd plaats. De metafoor 'storm' is nieuw. Hij valt op de in tekst en wordt niet tot nauwelijks in deze context gebruikt.

Wat betreft de dierenmetafoor, deze komt steeds in één vorm terug: 'Er zijn natuurlijk maatregelen mogelijk die op de korte termijn kostenefficiënt lijken maar op de langere termijn duurder uitpakken, omdat je bijvoorbeeld nu kiest voor technologische oplossingen die over een paar jaar al worden ingehaald door de nieuwe stand van de techniek, of dat je nieuwe generaties

opzadelt met hogere kosten terwijl we nu denken goedkoper uit te zijn.’ (Jetten, D66). *Opzadelen* is het brondomein waaruit wordt geput, waarin ‘opzadelen’ als definitie ‘*Opzadelen*: (1) het zadel opleggen; *opzadelen met*: (1) (iem.) met iets onaangenaams belasten.’, heeft. Het beeld dat je iets zwaars en onaangenaams legt op de rug van een paard, wordt nu opgeroepen bij nieuwe generaties. ‘Opzadelen is een metafoor die regelmatig gebruikt wordt. Er is dus geen sprake van een nieuwe metafoor. Toch valt de metafoor wel nog steeds op, het publiek zal er niet zomaar overheen lezen. Er is hier dus sprake van een conventionele metafoor.

4.5.2 Analyse tegenstanders

De metaforen die in deze categorie gebruikt worden putten uit de *natuur* als bron. Baudet (FvD) maakt in de volgende zin gebruik van een natuurmetafoor: ‘In alle modellen blijkt het enorm mee te vallen, of tegen te vallen voor paniekzaaiers zoals u.’. De definitie van zaaien is: ‘(1) (zaad) op de akkers strooien; (2) de kiem leggen van, veroorzaken, teweegbrengen’. Baudet roept met deze metafoor bijna het beeld op van een boer die een zaadje van paniek in de grond stopt, waar vervolgens iets uit gaat groeien. ‘Paniekzaaien’ is een metafoor die zeer regelmatig gebruikt wordt. De metafoor valt niet meer op bij het publiek. Er is hier daarom sprake van een ingewortelde metafoor. Baudet (FvD) zegt ook: ‘Je bent de burger enorm om de tuin aan het leiden.’ waar om de tuin leiden: ‘(1) omheind stuk grond waar bloemen gekweekt of groenen enz. geteeld worden; *om de tuin leiden*: hem bedriegen, misleiden.’, betekent. Het beeld van iemand die een rondje moet lopen om een omheind stuk grond, wordt opgeroepen. Dit in combinatie met de ‘hoge kosten gemaakt moeten worden voor de Klimaatwet’ (Baudet) zorgt ervoor dat het publiek zich misleid voelt. ‘Om de tuin leiden’ is een metafoor die regelmatig gebruikt wordt. Er is dus geen sprake van een nieuwe metafoor. Toch valt de metafoor wel nog steeds op, het publiek zal er niet zomaar overheen lezen. Er is hier dus sprake van een conventionele metafoor. Kops (PVV) spreekt over: ‘Het is dus ook hypocrisie ten top.’. Waarmee hij verwijst naar het beeld van een berg. Hier is sprake van een conventionele metafoor.

4.6 Volkse en alledaagse metaforen

Zoals besproken in paragraaf 2.3.3.1, zijn de metaforen die tot deze categorie behoren de metaforen die het abstracte tastbaar weten te maken. Het zijn zaken uit het dagelijks leven van het publiek. Dit zorgt ervoor dat voorkomen kan worden dat verwarring bij het publiek ontstaat (De Landtsheer, 2009, p. 66-67). Charteris-Black (2018) houdt, zoals geschreven, bij het identificeren ook een categorie ‘divers’ aan. Hij verzamelt in deze categorie de metaforen waarvan hij nog niet weet of deze een bepaalde betekenis hebben. De categorie ‘volkse en alledaagse metaforen’ kan vergeleken worden met de categorie ‘divers’ van Charteris-Black (2018). De metaforen die als brondomein *reizen*, *verkeer*, *geld* of *religie* hebben, passen niet in een van de andere 5 categorieën en vallen door hun eenvoud en verbinding met alledaagse activiteiten daarom binnen deze categorie. Doordat abstracte begrippen (uit het doeldomein) geassocieerd

worden met zaken uit het dagelijks leven (brondomein) heeft deze categorie als effect dat er op een eenvoudige manier begrip bij het publiek gecreëerd kan worden.

4.6.1 Analyse voorstanders

4.6.1.1 Volkse en alledaagse metaforen

Zoals hierboven beschreven kennen de metaforen in deze categorie een alledaagse zaak als brondomein.

Klaver (GroenLinks) spreekt bijvoorbeeld over de politieke agenda: 'Daar waar jarenlang klimaatverandering eigenlijk amper bovenaan de politieke agenda heeft gestaan, domineert het nu het nieuws en de politieke agenda,' waarin *agenda* als brondomein dient en als definitie: 'notitieboek waarin per dag de bezigheden, het huiswerk e.d. genoteerd kunnen worden.' heeft. 'Politieke agenda' is een metafoor die regelmatig gebruikt wordt. Er is dus geen sprake van een nieuwe metafoor. Toch valt de metafoor wel nog steeds op, het publiek zal er niet zomaar overheen lezen. Er is hier dus sprake van een conventionele metafoor.

Jetten (D66) put uit het brondomein *gieten* wat als definitie '(1) (vocht) laten stromen uit een vat, een emmer enz.;(2) door gieten vervaardigen, vormen; (3) hevig regenen' heeft, bij de volgende uitspraak: '[...] maar mogelijk kan hij het doel achter dit amendement ook in een motie gieten om daarmee eigenlijk een oproep aan het kabinet te doen om ervoor te zorgen dat deze belanghebbenden op een goede manier worden meegenomen.'. Het beeld van iemand die met een gieter de plantjes water geeft wordt opgeroepen, waardoor iets *in een motie gieten* voor het publiek als beeld te begrijpen is. 'Gieten' is een metafoor die regelmatig gebruikt wordt. Er is dus geen sprake van een nieuwe metafoor. Toch valt de metafoor wel nog steeds op, het publiek zal er niet zomaar overheen lezen. Er is hier dus sprake van een conventionele metafoor. Nog een voorbeeld van een alledaagse metafoor die Jetten (D66) gebruikt is de volgende: 'Kortom, we hebben bij de Klimaatwet geprobeerd aan te sluiten bij een aantal wetten die we hebben ten aanzien van de houdbaarheid van de overheidsfinanciën.'. Jetten put hier uit het brondomein *houdbaarheid* wat als definitie: *Houdbaar*: (1) bewaard kunnen worden; Geschikt om verdedigd te worden; *Houdbaarheidsdatum*; (1) datum op de verpakking van levensmiddelen, geneesmiddelen e.d. die aangeeft tot wanneer het product houdbaar is.' kent. Door te spreken over *houdbaarheid van overheidsfinanciën* legt het publiek de link naar de houdbaarheidsdatum van een product, waardoor begrepen kan worden dat de overheidsfinanciën niet altijd 'goed' blijven. 'Houdbaarheid' is een metafoor die zeer regelmatig gebruikt wordt. Er is dus geen sprake van een nieuwe metafoor. De metafoor zal hierdoor niet meer opvallen bij het publiek. Er is hier dus sprake van een ingewortelde metafoor. Een laatste voorbeeld van Jetten (D66) is de volgende uitspraak: 'We vertrouwen er ook op dat de regering altijd in het oog zal houden welke gevestigde belangen partijen hebben die worden gevraagd om mee te denken over klimaatbeleid en hoe het kabinet en wij als Kamer die gevestigde belangen moeten afwegen tegen de doelstellingen die de belangen van die individuele partijen overstijgen.'. *Afwegen* kent de volgende definitie: '(1) nauwkeurig

wegen; (2) overwegen welk alternatief het beste is.’¹³ Door te putten uit het brondomein van *afwegen* wordt het beeld van een weegschaal opgeroepen bij het publiek, waaruit duidelijk wordt dat het belangrijk is om met het juiste gewicht te werken omdat het recept bijvoorbeeld mislukt. De juiste verhoudingen zijn van belang. ‘Afwegen’ is een metafoor die zeer regelmatig gebruikt wordt. Er is dus geen sprake van een nieuwe metafoor. De metafoor zal hierdoor niet meer opvallen bij het publiek. Er is hier dus sprake van een ingewortelde metafoor.

Bovenstaande voorbeelden zijn slechts een zeer kleine greep uit de *volkse en alledaagse* metaforen die gebruikt worden door de voorstanders van de Klimaatwet. Zoals gezegd zou deze categorie ook ‘divers’ genoemd kunnen worden. De onderwerpen lopen uiteen en zijn erg algemeen.

4.6.1.2 Reismetaforen

De metaforen in deze categorie hebben elementen die met *reizen* te maken als brondomein. ‘Reizen’ is een breed begrip. Hieronder kan een beweging als ‘stappen zetten’ worden verstaan, maar kunnen er, net als een bestemming, ook doelen ‘bereikt’ worden.

Jetten (D66) put uit het brondomein ‘reizen’, nog specifiek uit het brondomein ‘varen’. Dit is terug te zien in de volgende uitspraken: ‘Het jaarlijkse debat, de klimaatdag en het klimaatplan bieden een heel goed moment om één keer per jaar integraal stil te staan bij waar we staan met het klimaatbeleid en of we op koers zijn om de doelstellingen te halen.’, ‘Er is alle ruimte voor het kabinet en voor adviseurs van het kabinet om alternatieven voor te stellen, en ook in kaart te brengen wat eventueel is afgefallen, bijvoorbeeld omdat de lastenverdeling de verkeerde kant op slaat of omdat het niet voldoende kosteneffectief is.’, ‘Ik denk dat we in de afgelopen weken weer hebben gezien hoe belangrijk het is dat Nederland een van de eerste landen is die de doelstellingen van het Parijsakkoord in de wet gaat verankeren.’ en ‘Dit voorstel gaat over het vastleggen van de doelen: 95% minder CO₂-uitstoot, en 100% CO₂-vrije energieproductie.’

Ook Klaver maakt gebruik van reismetaforen. Dit blijkt onder andere uit de volgende zinnen: ‘We hebben een politiek proces willen organiseren waarmee we aan klimaatbeleid gaan werken.’, ‘Door het vast te leggen in een wet wordt het onderdeel van de wet, krijgt het veel meer kracht en zorgen we ervoor dat er een traject is gemaakt, een politiek proces waarlangs we moeten werken om die doelen te halen.’, ‘Dat is niet de route waarvan wij zeggen dat het de route is waarlangs het moet. [...] en dit is de weg waarlangs we richting het behalen van die doelstellingen gaan. Dat is volgens mij de beste garantie dat we echt resultaten gaan boeken.’, ‘Alles wat we daarop willen bereiken, zetten we in het klimaatplan, omdat we ons niet vast willen zetten in de wet.’, ‘En in de tussentijd gaan wij resultaten boeken, want dat is waar we nu zijn aanbeland.’ en ‘Hoe zorgen we ervoor dat al die maatregelen, die soms moeilijk zullen zijn, die veranderingen van mensen zullen vragen, met draagvlak in onze samenleving zullen landen?’. Begrippen als *organiseren*, *traject*, *route/weg waarlangs* en *boeken* zijn nodig om ‘een bestemming’ te *bereiken* of om ergens *aan te belanden*.

¹³ De definitie gegeven bij (2) is al metaforisch van aard en geldt voor dit onderzoek daarom niet als brondomein.

Sienot (D66) en Van der Lee (GroenLinks) krijgen pas later in het debat de spreekbeurt. Ook zij gebruiken reismetaforen en steunen daarmee de andere voorstanders in hun uitspraken. Sienot (D66) zegt bijvoorbeeld: 'Het goede aan deze wet is dat we een route aan het uitstippelen zijn waarmee we op de lange termijn de kosten kunnen uitsmeren, het heel behapbaar kunnen maken voor heel veel mensen en elk jaar gaan toetsen hoe dat uitpakt.' en Van der Lee gebruikt de trajectmetafoor van Klaver in de volgende zin: '[...] maar ook nieuwe parlementen en kabinetten na ons aan een noodzakelijk transitietraject verbindt.'

De meeste metaforen in deze categorie worden zeer regelmatig gebruikt. Deze metaforen zullen hierdoor niet meer opvallen bij het publiek. In deze categorie worden dus vooral ingewortelde metaforen gebruikt.

4.6.1.3 Verkeersmetaforen

De metaforen in deze categorie putten uit het verkeer als brondomein. Een voorbeeld van een verkeersmetafoor is terug te vinden bij Sienot (D66). Hij zegt het volgende: 'Nou, misschien niet iedereen, maar je moet je ook afvragen of jij, als je alle koplampen op je af ziet komen, misschien niet de spookrijder bent.'. Sienot gebruikt het brondomein *verkeer* om te verduidelijken dat wanneer je de koplampen (koplamp: (1) lamp aan de voorzijde van een auto, fiets e.d.) van een auto kan zien, je dan tegen het verkeer inrijdt. Je bent dan een *spookrijder*: (1) automobilist die op een autosnelweg op de verkeerde weghelpt, tegen het verkeer in, rijdt. Sienot zegt dit tegen Baudet, die volgens Sienot steeds maar tegen de richting in blijft gaan. Bij het publiek wordt het beeld van een auto die tegen de richting inrijdt en daardoor voor gevaar zorgt, opgeroepen. De metaforen 'spookrijder' en 'koplampen' zijn nieuw. Ze vallen op de in tekst en worden niet tot nauwelijks in deze context gebruikt.

Jetten (D66) gebruikt de verkeersmetafoor om te illustreren dat het onverstandig is om op de lange termijn te investeren in techniek, omdat techniek zich zo snel vernieuwd (doeldomein). Hij put uit *verkeer* als brondomein om te illustreren hoe snel dat kan gaan. Hij zegt: 'Er zijn natuurlijk maatregelen mogelijk die op de korte termijn kostenefficiënt lijken maar op de langere termijn duurder uitpakken, omdat je bijvoorbeeld nu kiest voor technologische oplossingen die over een paar jaar al worden ingehaald door de nieuwe stand van de techniek, of dat je nieuwe generaties opzadelt met hogere kosten terwijl we nu denken goedkoper uit te zijn.'. 'Inhalen' is een metafoor die zeer regelmatig gebruikt wordt. Er is dus geen sprake van een nieuwe metafoor. De metafoor valt niet meer op bij het publiek. Er is hier daarom sprake van een ingewortelde metafoor.

4.6.1.4 Geldmetaforen

De metaforen in deze categorie putten uit het brondomein *geld*. Klaver (GroenLinks) zegt het volgende: 'Ik waardeer de poging van de collega van de SGP.' waarin *waarderen* als definitie:(1) hoge waarde toekennen aan; (2) de waarde bepalen van. Dat waardeer ik (*1)' kent. Ook de heer Sienot (D66) gebruikt de geldmetafoor. Hij zegt het volgende: 'Dat is precies de opbrengst van deze wet.'

‘Waarderen’ en ‘opbrengst’ zijn metaforen die zeer regelmatig gebruikt wordt. Er is dus geen sprake van een nieuwe metaforen. De metaforen valt niet meer op bij het publiek. Dit zijn daarom ingewortelde metaforen.

4.6.1.5 Religiemetaforen

Deze categorie metaforen wordt door de voorstanders van de Klimaatwet niet gebruikt.

4.6.1.6 Conclusie

Veel van de metaforen die gebruikt worden en tot deze categorie behoren zijn ingeworteld. Ze zijn daardoor in een eerste lezing eigenlijk onzichtbaar, ze zijn voor ons ‘gewoon’ geworden. De meerderheid van het publiek zal de metaforen waarschijnlijk niet herkennen als metafoor omdat ze verwerkt worden door middel van categorisatie. Sommige metaforen in deze categorie, zoals ‘in een motie gieten’, zijn conventioneel. Deze metaforen zijn makkelijk te herkennen als metafoor.

4.6.2 Analyse tegenstanders

4.6.2.1 Volkse en alledaagse metaforen

Zoals hierboven beschreven kennen de metaforen in deze categorie een alledaagse zaak als brondomein.

Zo spreekt Kops (PVV) over: ‘De bedragen lopen wat uiteen, maar zijn in werkelijkheid veel hoger dan keer op keer door het kabinet wordt voorgespiegeld.’ Een spiegel is het brondomein waaruit Kops put. Het beeld van deze spiegel projecteert hij op hogere kosten (doeldomein). ‘Voorspiegelen’ is een metafoor die zeer regelmatig gebruikt wordt. Er is dus geen sprake van een nieuwe metafoor. De metafoor valt niet meer op bij het publiek. Er is hier dus sprake van een ingewortelde metafoor. Kops (PVV) zegt ook: ‘Klimaatontwikkelingshulp terwijl de Nederlanders gigantisch worden kaalgeplukt.’. De definitie van *kaalplukken* is als volgt: (1) door plukken kaal maken; (2) afzetten’. Het beeld van bijvoorbeeld een kip die wordt kaalgeplukt dient als brondomein, dat er van de kip vervolgens niets overblijft omdat hij geen veren meer heeft dient als doeldomein. Dit beeld wordt geprojecteerd op het publiek zelf met de overheid die het geld bij de burger wegplukt. ‘Kaalplukken’ is een metafoor die regelmatig gebruikt wordt. Er is dus geen sprake van een nieuwe metafoor. Toch valt de metafoor wel nog steeds op, het publiek zal er niet zomaar overheen lezen. Er is hier dus sprake van een conventionele metafoor.

4.6.2.2 Reismetaforen

De metaforen in deze categorie hebben elementen die met *reizen* te maken als brondomein. Zoals hierboven geschreven is ‘Reizen’ een breed begrip. Hieronder kan een beweging als ‘stappen zetten’ worden verstaan, maar kunnen er, net als een bestemming, ook doelen ‘bereikt’ worden. Kops (PVV) put uit de bron ‘varen’ voor een aantal van zijn metaforen.

Zo zegt hij: ‘De rijkere landen, waaronder Nederland, kunnen ook gaan dokken voor het klimaatbeleid van Afrika.’. De definitie van *dok* is: ‘(1) (van schepen) in het dok liggen; (2) betalen;

(3) (een schip) in het dok leggen.’. Men betaalt dus om een schip in een dok te leggen, maar heeft daar vervolgens niet zoveel aan. Dat beeld wordt nu opgeroepen voor het klimaatbeleid van Afrika. Men moet wel betalen, maar heeft daar zelf niet zoveel aan (aldus Kops). ‘Dokken’ is een metafoor die regelmatig gebruikt wordt. Er is dus geen sprake van een nieuwe metafoor. Toch valt de metafoor wel nog steeds op, het publiek zal er niet zomaar overheen lezen. Er is hier dus sprake van een conventionele metafoor. Een andere *vaarmetafoor* die Kops (PVV) gebruikt is: ‘Exact dat is de reden waarom er nu vaart achter de Klimaatwet wordt gezet.’. Onder vaart wordt het volgende verstaan: ‘(1) snelheid; (2) scheepvaart; (3) kanaal, gegraven waterweg’. In een kanaal, gegraven waterweg is het voor een boot mogelijk om snelheid te maken, dit gebruikt Kops als brondomein. Dit beeld wordt vervolgens geplaatst op het sluiten van de Klimaatwet (doeldomein). ‘Vaart’ is een metafoor die zeer regelmatig gebruikt wordt. Er is dus geen sprake van een nieuwe metafoor. De metafoor valt niet meer op bij het publiek. Er is hier daarom sprake van een ingewortelde metafoor.

4.6.2.3 Verkeersmetaforen

De metaforen in deze categorie putten uit het verkeer als brondomein. Een voorbeeld van een verkeersmetafoor is terug te vinden bij de heer Kops (PVV): ‘Met de Klimaatwet, waarin de CO₂-reductiedoelen worden vastgelegd, wordt nu de wettelijke weg vrijgemaakt voor alle vreselijke klimaatplannen die dit land nog te wachten staan.’. Een *weg* is een ‘(1) smalle strook grond, gebruikt en geschikt gemaakt voor het verkeer; (2) middel om iets te bereiken’. Het beeld van een auto die rijdt op een smalle strook grond en daardoor zijn eindbestemming kan bereiken (brondomein) wordt bij het publiek opgeroepen. Dit beeld wordt toegepast op de klimaatplannen die door de Klimaatwet mogelijk bereikt kunnen worden (doeldomein).

Deze metafoor is conventioneel van aard, hij wordt immers wel vaker gebruikt, maar valt binnen de context wel nog steeds op als metafoor.

4.6.2.4 Geldmetaforen

De metaforen in deze categorie putten uit het het brondomein *geld*.

Baudet (FvD) spreekt bijvoorbeeld over: ‘[...] als ik inderdaad premier word en Nederland niet die enorme vlucht meemaakt, niet de rijkdom verwerft en niet de economische ontwikkeling, de innovatie, de voorspoed en al die zaken meemaakt die het logische beleid zouden zijn, u en alle andere in Nederland mij daar dan absoluut op kunnen afrekenen.’. De bron waar Baudet uit put is *geld* en het doeldomein is dit dit geval het beleid van Baudet wanneer hij premier zou zijn. ‘Afrekenen’ is een metafoor die zeer regelmatig gebruikt wordt. Er is dus geen sprake van een nieuwe metafoor. De metafoor valt niet meer op bij het publiek. Er is hier daarom sprake van een ingewortelde metafoor. Baudet (FvD) zegt ook: ‘Wat is voor de heer Jetten het maximum dat hij vindt dat burgers kwijt zouden mogen zijn aan die absurde klimaatdoelen?’. Onder *kwijt zijn* wordt verstaan: ‘(1) (van iets waar men graag afstand van wil doen) bevrijd van; (2) (het genoemde) verloren zijnd, niet meer hebbend; (3) (van zaken) zoek, weg’. Het beeld van geld waarvan men

afstand moet doen (brondomein) wordt opgeroepen wanneer de Klimaatwet zou door gaan (doeldomein). Ook hier is sprake van een ingewortelde metafoor.

4.6.2.5 Religiemetaforen

De metaforen in deze categorie putten uit het brondomein *religie*. De heer Baudet (FvD) zegt bijvoorbeeld: 'Is het denkbaar dat dat gebeurt, of zegt u gewoon: dit is mijn religie, ik ga ervoor en het maakt mij niet uit wat het kost; Nederland aan de bedelstaf; we gaan hiermee door.'. Door voor het brondomein van *religie* te kiezen wordt het beeld van godsdienst opgeroepen, hetgeen waar iemand in gelooft en niet van afwijkt. De definitie van *bedelstaf* is: '(1) iemand tot armoede brengen'. Baudet weet hierdoor het beeld op te roepen van armoede als gevolg van de Klimaatwet, met als doeldomein heel Nederland. De metaforen 'religie' en 'bedelstaf' zijn conventioneel van aard. Daarnaast zegt Baudet (FvD): 'Hoeveel procent van het bruto nationaal product bent u bereid op te offeren aan deze waanzin en wanneer zegt u: dit is te veel?'. Ook door te kiezen voor het woord *opofferen* wordt het beeld van religie opgeroepen. *Offeren* betekent: '(1) aan een godheid als offer opdragen; (2) schenken, afstaan; (3) betalen'. Het beeld dat iets moet worden afgestaan (geld, een gedeelte van het bruto nationaal product) wordt opgeroepen om te illustreren dat de Klimaatwet veel geld kost (doeldomein). Ook de metafoor 'opofferen' is conventioneel van aard.

4.7 De kantelpuntmetafoor

Deze categorie brondomein wordt door zowel de voorstanders als de tegenstanders van de Klimaatwet niet gebruikt in het debat van 19 december 2018.

5. Conclusie

Nadat in hoofdstuk 4 de resultaten van dit onderzoek zijn weergegeven, kan in dit hoofdstuk een antwoord worden geformuleerd op de hoofdvraag van dit onderzoek: **in hoeverre verschilt het type metafoorgebruik van voorstanders en tegenstanders van de Klimaatwet binnen het klimaatdebat?**

Voor dit onderzoek is binnen het theoretisch kader eerst uiteengezet wat een metafoor precies is. Aan de hand van de conceptuele metaforentheorie van Lakoff & Johnson (1980) is geïllustreerd dat metaforen niet slechts taalkundig opgevat moeten worden, maar dat deze stijlfiguren ook in ons denken en handelen onbewust voorkomen. De definitie van een metafoor die voor dit onderzoek is aangehouden is als volgt: 'wanneer de betekenis van een woord wordt gebruikt in een context die verschilt van de alledaagse betekenis' (Charteris-Black, 2014).

Lakoff & Johnson stellen dat men voor metaforen put uit brondomeinen (bekende beelden) die abstracte zaken in het doeldomein verhelderen. Charteris-Black bouwt met zijn Conceptuele Metaforen Analyse-methode voort op dit gegeven van Lakoff & Johnson. Door middel van contextuele analyse, het identificeren, het interpreteren en vervolgens het verklaren van

metaforen, kunnen metaforen volgens hem het best geanalyseerd worden. In dit onderzoek zijn de eerste drie stappen van deze methode gevolgd. Eerst heeft een contextuele analyse plaatsgevonden. Kort gezegd is het van belang om bij de contextuele analyse het onderzoekscorpus uiteen te zetten. Het corpus voor dit onderzoek bestond uit de sprekersteksten van GroenLinks, D66, PVV en FvD in het debat van 19 december 2018. Vervolgens vond identificatie van de metaforen plaats. In deze stap werden metaforen ingedeeld in een van de volgende drie categorieën: nieuw, ingeworteld of conventioneel. In de derde stap werd met behulp van het Groot Woordenboek Hedendaags Nederlands vastgesteld uit welke brondomeinen er werd geput voor de metaforen.

Mogelijke verschillen zouden kunnen bestaan binnen het brondomein of de aard van de metafoor (nieuw, ingeworteld of conventioneel). Uit het onderzoek bleek dat er drie verschillen bestaan in het type metafoorgebruik tussen voorstanders en tegenstanders van de Klimaatwet. Deze verschillen zijn als volgt: 1. Verschil in type brondomein, 2. Verschil in gebruik van overeenkomstige brondomeinen, en 3. Verschil in de aard van de metafoor. Hieronder zullen deze drie verschillen uiteengezet worden en aan de hand van voorbeelden geïllustreerd worden.

5.1 Verschil in type brondomein

Uit analyse bleek dat zowel de voorstanders als tegenstanders gebruik maken van de volgende brondomeinen: *spel, dier, geld, ziekte, strijd/oorlog, machine, verkeer, sport, navigatie, drama, natuur, lichaam en volks en alledaags*.¹⁴ Opvallend is dat alleen de voorstanders van de Klimaatwet daarnaast gebruik maakten van het brondomein *constructie*. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat constructiemetaforen politici de mogelijkheid geven om meerdere dimensies van ingewikkelde problemen te verwoorden (De Landtsheer et al., 2011, p. 10). Jetten (D66) gebruikt constructiemetaforen bijvoorbeeld om structuur in zijn betoog aan te brengen: *‘Maar er zijn ook vragen gesteld over de uitwerking van de Klimaatwet en de governance en daar zal ik mij maar op richten. Dat doe ik in de volgende blokken, [...]’*. Daarnaast gebruiken de voorstanders van de Klimaatwet deze metaforen om te benadrukken dat de Klimaatwet nog in ontwikkeling is. Hij wordt nog ‘opgebouwd’. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de volgende uitspraken:

- *‘We hebben geprobeerd om in deze wet waarborgen in te bouwen om ervoor te zorgen dat het eerlijk gaat.’* (Klaver, GroenLinks)
- *‘Er is een rulebook afgesproken, niet op alle onderdelen maar op een belangrijk aantal onderdelen, en daarop kun je weer verder bouwen, net zoals je verder kunt bouwen op deze Klimaatwet.’* (Sienot, GroenLinks).

Opvallend is dat alleen de tegenstanders van de Klimaatwet naast de overeenkomstige brondomeinen gebruik maakten van de brondomeinen *ramp* en *religie*. Het brondomein *religie* is

¹⁴ In bijlage 9 is een schematische weergave raad te plegen van de verschillende brondomeinen die de voorstanders en de tegenstanders van de Klimaatwet gebruiken.

geschaard onder het brondomein *volks en alledaags*. Een religie betreft iemands godsdienst, zijn geloofsovertuiging. Een godsdienst vormt (de basis) voor de normen en waarden van een gelovige en creëert in veel gevallen een zekere houvast voor de gelovige. Binnen een bepaalde religie bestaan er zekere verschillen, maar over het algemeen kan gezegd worden dat mensen van dezelfde religie grotendeels gelijkgestemd zijn. De tegenstanders van de Klimaatwet proberen de voorstanders neer te zetten alsof zij 'blind' geloven in de Klimaatwet en daardoor niet open te staan voor kritiek en minder sterke punten van de Klimaatwet. Dit blijkt onder meer uit de volgende uitspraken:

- *'Is het denkbaar dat dat gebeurt, of zegt u gewoon: dit is mijn religie, ik ga ervoor en het maakt mij niet uit wat het kost; Nederland aan de bedelstaf; we gaan hiermee door.'* (Baudet, FvD)
- *'Hoeveel procent van het bruto nationaal product bent u bereid op te offeren aan deze waanzin en wanneer zegt u: dit is te veel?'* (Baudet, FvD).

Het andere brondomein waar de tegenstanders van de Klimaatwet uit putten is het brondomein *rampen*. Volgens de Landtsheer et al. (2011, p. 10) roepen de metaforen in deze categorie emoties als wanhoop, angst en agressie op. Een voorbeeld hiervan is de volgende uitspraak van Baudet: *'De enige klimaatvluchtelingen die wij erkennen, zijn mensen die vanwege het sociale-zekerheidsklimaat naar Nederland komen.'* Een eerste type verschil in metafoorgebruik tussen voorstanders en tegenstanders van de Klimaatwet is hier dus al vast te stellen: namelijk het verschil in type brondomeinen. Van veel van deze brondomeinen maken zowel de voor- als tegenstanders gebruik. Het verschil is dat de alleen de voorstanders gebruik maken van het brondomein *constructie* en alleen de tegenstanders gebruik maken van de brondomeinen *religie* en *rampen*.

5.2 Verschil in gebruik van overeenkomstige brondomeinen

Naast het verschil in type brondomein, zijn er ook binnen de brondomeinen die zowel voorstanders als tegenstanders van de Klimaatwet gebruiken verschillen waar te nemen. Binnen het brondomein *oorlog/strijd* lijken de metaforen van de voorstanders van de Klimaatwet verband met elkaar te hebben. Deze metaforen komen vaker voor en lijken een patroon te vormen. Echter is kwantitatief onderzoek nodig om dit uit te wijzen. 'Aanvallen' lijkt door hen te worden gebruikt om te zeggen dat het klimaatprobleem aangepakt moet worden. Dit is terug te zien in de volgende uitspraken:

- *'Daar waar jarenlang klimaat-verandering eigenlijk amper bovenaan de politieke agenda heeft gestaan, domineert het nu het nieuws en de politieke agenda.'* (Klaver, GroenLinks)
- *'Met deze kaderwet raken we uiteindelijk alle sectoren, ook de luchtvaartsector.'* (Jetten, D66)

- *'Maar volgens mij zijn dat problemen die we moeten aanpakken met de uitvoering van het klimaatbeleid, niet in een wet waarin de doelstellingen vastleggen.'* (Jetten, D66)
- *'Ik zei net al dat wij vorige week met een behoorlijk grote Kamerdelegatie bij de VN-klimaattop in het Poolse Katowice waren.'* (Jetten, D66).

Ook wanneer zij metaforen gebruiken die horen bij *verdedigen* doen zij dit om te benadrukken dat het klimaatprobleem aangepakt moet worden. Zo zegt Klaver (GroenLinks) bijvoorbeeld een 'halt te willen toeroepen' aan klimaatverandering en *'Ik bestrijd dus niet dat tussendoelen belangrijk zijn, alleen denk ik echt dat dit niet het moment is om die te stellen.'* (Klaver, GroenLinks).

Tegenstanders van de Klimaatwet gebruiken het brondomein *oorlog/strijd* juist om aan te tonen dat zij, en de bevolking, het slachtoffer zijn van de Klimaatwet. Ze nemen door middel van dit brondomein als het ware een slachtofferrol aan. Dit is bijvoorbeeld terug te zien in de volgende uitspraken:

- *'Dit is echt een karteltruc.'* (Baudet, FvD)
- *'Je bent de burger enorm om de tuin aan het leiden.'* (Baudet, FvD)
- *'Het zijn er inmiddels acht, want 50PLUS was blijkbaar zo enthousiast over de stijgende energielasten dat die partij zich ondertussen ook bij deze vreselijke klimaatalliantie heeft aangesloten.'* (Kops, PVV)
- *'Nu al, terwijl de allergrootste financiële klap nog moet komen als gevolg van het klimaatakkoord.'* (Kops, PVV)
- *'Ja, inderdaad, meneer Klaver, wat zeker is, is dat de mensen gigantisch op kosten willen worden gejaagd. De burgers tot de allerlaatste cent uitknipen, deze acht partijen kunnen niet wachten.'* (Kops, PVV)

De tegenstanders van de Klimaatwet roepen het beeld op van de voorstanders van de Klimaatwet die iets (de Klimaatwet) proberen te verkrijgen en daar alles voor over hebben, zelfs iets afhandig maken van het publiek. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de volgende uitspraken:

- *'Hoeveel bent u bereid van mensen af te pakken voor deze schimmen die u najaagt?'* (Baudet, FvD)
- *'Nu al beginnen mensen de eerste effecten van het hele klimaatplan te voelen, in de explosief gestegen energierekening voor 2019.'* (Baudet, FvD)
- *'Natuurlijk, maar het is wel vervolgens de overheid die dan de burgers allerlei maatregelen oplegt.'* (Kops, PVV)

Daarnaast lijken de tegenstanders deze slachtofferrol te gebruiken door de voorstanders te vergelijken met een militair bondgenootschap ('klimaatalliantie', Kops (PVV)). Door de

voorstanders af te zetten als een *klimaatalliantie* lijken zij zelf afstand te nemen van een (oorlogs)situatie waar je als land niets mee te maken zou moeten willen hebben.

Binnen het brondomein *sport* en *spel* lijkt ook een patroon te bestaan bij de voorstanders van de Klimaatwet. Deze metaforen komen vaker voor en lijken een patroon te vormen. Echter is, net als bij onderzoek naar het mogelijke patroon in het brondomein *oorlog/strijd*, kwantitatief onderzoek nodig om dit uit te wijzen. De voorstanders lijken het brondomein *sport* en *spel* te gebruiken als metafoor voor samenwerking. Er wordt bijvoorbeeld gesproken over *team-klimaat*. Een team dat door samenwerken kan winnen, samen moet werken, zich inspant en doelen moet bereiken. Dit blijkt ondermeer uit onderstaande uitspraken:

- *We hebben een politiek proces willen organiseren waarmee we aan klimaatbeleid gaan werken*' (Klaver, GroenLinks)
- *'Dat heeft ertoe geleid dat we voor 2030 een streefdoel hebben opgenomen en voor 2050 een einddoel.'* (Klaver, GroenLinks)
- *Wel, ik denk dat het te vroeg is om daar al iets over te zeggen, omdat we ons nu echt eerst moeten richten op die eerste horde richting 2030.'* (Klaver, GroenLinks)
- *'Daarom zijn wij verenigd in het maken van een wet.'* (Klaver, GroenLinks)
- *'We vinden dat ook belangrijk omdat we uiteindelijk de Europese doelstellingen willen verhogen, wellicht een Europese kopgroep willen vormen, en daarin ook samen moeten kunnen optrekken met de landen om ons heen.'* (Jetten, D66)
- *'Er zitten hier ook allerlei fanclubs in vak-K, voor gebouwgebonden financiering, de Schooldakrevolutie, noem het maar op.'* (Jetten, D66)
- *'Ik nodig de heer Baudet nogmaals uit: doe met ons mee'* (Jetten, D66)
- *'Vooral ook dank aan de mensen in vak-K, het team-klimaat, die er zelfs een speler bij hebben gekregen.'* (Sienot, D66)
- *'Het lukt alleen als we durven samen te werken, voorbij de grenzen van het eigen politieke gelijk.'* (Sienot, D66)
- *'Ik vind het leuk dat de heer Sienot spreekt over 'team-klimaat'.'* (Van der Lee, GroenLinks)

De tegenstanders van de Klimaatwet lijken dit brondomein juist te gebruiken om negatieve emoties op te roepen bij het publiek. Er wordt door hen juist benadrukt wie er allemaal niet 'mee doen' aan de Klimaatwet (China, India, Rusland, de Verenigde Staten). Daarnaast zegt Baudet (FvD) dat de Klimaatwet een grote 'EU-truc' is. Door deze metafoor te gebruiken projecteert hij het beeld van een slimme, listige handeling op het verzwijgen, door de voorstanders, van de kosten betreffende de Klimaatwet. Voorbeelden van uitspraken met sport- en spelmetaforen die mogelijk een negatief gevoel oproepen bij het publiek zijn:

- *'Ondertussen zien de mensen thuis alleen maar dat hun energierekening naar recordhoogten stijgt.'* (Kops, PVV)

- *'Daarom moet deze Klimaatwet zo aan het eind van het jaar er nog even snel door worden gejast, voordat de hele boel, en niet in de laatste plaats de coalitie zelf, uit elkaar klapt.'* (Kops, PVV)
- *'Komt er dan een moment waarop u zegt: China doet niet mee, India doet niet mee, Rusland doet niet mee, de Verenigde Staten doen niet mee en heel erg veel landen doen niet mee; het is waanzin en we stoppen ermee?'* (Baudet, FvD)
- *'[...] en/of indien landen als China, India, Rusland, de Verenigde Staten of andere industriële reuzen dan nog steeds niet meedoen met deze gigantische operatie om CO2-uitstoot terug te dringen, waardoor al onze inspanningen hoe dan ook weer teniet worden gedaan, publiekelijk hun persoonlijke excuses zullen aanbieden aan de Nederlandse bevolking, hun eventuele publieke functies zullen neerleggen indien zij die op dat moment bekleden en zich zullen inspannen om de Klimaatwet weer in te trekken of ingetrokken te krijgen [...]'* (Baudet, FvD)
- *'Dit is natuurlijk een enorme truc.'*, *'Dit is echt een soort EU-truc.'* (Baudet, FvD)
- *'Nee, er zijn alleen maar allerlei internationale conferenties met voorstanders, tegenstanders en mensen die twijfelen.'* (Baudet, FvD)

Ook uit het brondomein *machine* wordt door zowel voorstanders als tegenstanders van de Klimaatwet geput. Voorstanders lijken door metaforen als 'uitvoering', 'sturing' en 'opnemen' te willen zeggen 'maar dat deden wij niet, dat hebben machines gedaan. Zij hebben het uitgevoerd'. Volgens De Landtsheer et al. (2011, p. 10) is dit te verklaren doordat metaforen in deze categorie brondomeinen (in dit geval machinemetaforen) laten zien dat 'controle' niet altijd meer mogelijk is. De voorstanders lijken hun handen van de maatregelen die getroffen moeten worden af te trekken. Op deze manier lijkt het alsof zij de verantwoordelijkheid willen ontduiken. Dit is bijvoorbeeld terug te zien in de volgende uitspraken:

- *'De politiek loopt achter.'* (Klaver, GroenLinks)
- *'Maar als je er niets tussen zet- en daarin heeft de heer Van Raan gelijk- kun je niet goed sturen. Dan ben je eigenlijk stuurloos.'* (Klaver, GroenLinks)
- *'Ik ben ervan overtuigd dat, als wij die doelstelling van 49% in 2030 met elkaar halen, er zo'n vliegwiel gaat draaien dat we veel eerder bij de doelstelling voor 2050 zijn dan we nu kunnen voorspellen en dat die 1.5 graad die we moeten halen, echt binnen bereik is.'* (Klaver, GroenLinks)
- *'Je moet sturen op het totaaldoel van het terugdringen van de CO2-uitstoot.'* (Jetten, D66)

De tegenstanders van de Klimaatwet lijken hierop in te spelen. Zij gebruiken de machinemetaforen om de voorstanders als machines af te schilderen. Iemand als machine afschilderen is over het algemeen niet erg positief omdat er in machines geen menselijkheid meer

zit. Voorbeelden van uitspraken waarin de tegenstanders de voorstanders als machines afschilderen zijn:

- *'Daar walste u net overheen.'* (Baudet, FvD)
- *'Het is hun beleid, dat zij over de Nederlandse samenleving uitstorten.'* (Baudet, FvD)
- *'De onderhandelingen over het klimaatakkoord verlopen op het moment nogal stroef en dan is er ook nog heibel in de coalitie.'* (Kops, PVV)
- *'Het is echt ongelooflijk: klimaat als een soort voorwendsel om vooral onvoorstelbaar veel geld in Afrika te kunnen blijven pompen.'* (Kops, PVV)
- *'Onbetaalbaar zal het worden, zoveel is wel zeker, maar deze acht partijen hier interesseert het geen ene moer.'* (Kops, PVV)

Een ander brondomein dat voor voorstanders van de Klimaatwet een belangrijke rol speelt is het brondomein *reizen*. Dit brondomein wordt door de tegenstanders niet gebruikt, maar bij de voorstanders lijkt er door middel van dit brondomein een patroon te ontstaan dat in het gehele debat terug lijkt te komen. Ook hier zou kwantitatief onderzoek meer zekerheid kunnen geven. Het lijkt alsof de voorstanders het proces van X (geen Klimaatwet) naar Y (wel een Klimaatwet) als reis beschrijven. Dit blijkt onder meer uit de onderstaande uitspraken:

- *We hebben een politiek proces willen organiseren waarmee we aan klimaatbeleid gaan werken.'* (Klaver, GroenLinks)
- *'Door het vast te leggen in een wet wordt het onderdeel van de wet, krijgt het veel meer kracht en zorgen we ervoor dat er een traject is gemaakt, een politiek proces waarlangs we moeten werken om die doelen te halen.'* (Klaver, GroenLinks)
- *'Dat is niet de route waarvan wij zeggen dat het de route is waarlangs het moet. [...] en dit is de weg waarlangs we richting het behalen van die doelstellingen gaan. Dat is volgens mij de beste garantie dat we echt resultaten gaan boeken.'* (Klaver, GroenLinks)
- *'En in de tussentijd gaan wij resultaten boeken, want dat is waar we nu zijn aanbeland.'* (Klaver, GroenLinks)
- *'Er is alle ruimte voor het kabinet en voor adviseurs van het kabinet om alternatieven voor te stellen, en ook in kaart te brengen wat eventueel is afgevallen, bijvoorbeeld omdat de lastenverdeling de verkeerde kant op slaat of omdat het niet voldoende kosteneffectief is.'* (Jetten, D66)
- *'En dat we niet alleen maar die doelstellingen vastleggen, maar hopelijk ook een klimaatakkoord gaan sluiten, waarmee we een eerste hele belangrijke stap zetten richting het behalen van die doelstellingen.'* (Jetten, D66)
- *'[...] maar ook nieuwe parlementen en kabinetten na ons aan een noodzakelijk transitietraject verbindt.'* (Van der Lee, GroenLinks)

- 'Het goede aan deze wet is dat we een route aan het uitstippelen zijn waarmee we op de lange termijn de kosten kunnen uitsmeren, het heel behapbaar kunnen maken voor heel veel mensen en elk jaar gaan toetsen hoe dat uitpakt.' (Sienot, D66)

Klaver (GroenLinks) heeft het bijvoorbeeld over het 'organiseren van een politiek proces', 'resultaten boeken' en over de 'route is waarlangs het moet'. Jetten (D66) maakt ook gebruik van de reismetafoor, nog specifiek het brondomein 'varen'. Hij spreekt over: *in kaart brengen, afgevallen, verkeerde kant op slaan, vastleggen* en *verankeren*. Door het proces van X (geen Klimaatwet) naar Y (wel een Klimaatwet) als een reis te beschrijven, wordt het beeld van een reis opgeroepen bij het publiek.

Ondanks dat de voorstanders en tegenstanders ook uit dezelfde brondomeinen putten, worden de metaforen uit deze brondomeinen in bovenstaande gevallen op een heel andere manier gebruikt. Daarin zit dus een tweede verschil tussen voorstanders en tegenstanders van de Klimaatwet wat betreft het type metafoorgebruik.

5.3 Verschil in de aard van de metafoor

Een derde, en laatste, verschil tussen het type metafoorgebruik van voorstanders en tegenstanders van de Klimaatwet is terug te vinden in de aard van de metafoor. Hiermee wordt bedoeld of een metafoor *nieuw, ingeworteld* of *conventioneel* van aard is. Opvallend is dat beide partijen gebruik maken van nieuwe metaforen. Door eerder onderzoek dat gedaan is naar metaforen (veelal bij rechtse politici) was de verwachting dat vooral tegenstanders gebruik zouden maken van *nieuwe* metaforen. Ondanks dat dit geen kwantitatief onderzoek is lijken, in verhouding tot tegenstanders, de voorstanders van de Klimaatwet binnen het klimaatdebat meer gebruik te maken van *nieuwe* metaforen. Ter illustratie: *tragedie aan de horizon* (Klaver, GroenLinks), *groene banen* (Jetten, D66), *klimaattafels* (Jetten, D66), 'Schooldakrevolutie' (Jetten, D66), *team-klimaat* (Sienot, D66; Van der Lee, GroenLinks; Klaver, GroenLinks), *milieuwinst* (Sienot, D66), *koplampen* en *spookrijder* (Sienot, D66), *in het oog van de perfecte storm* (Van der Lee, GroenLinks) en *aanjagen* (Klaver, GroenLinks) tegenover de nieuwe metaforen van de tegenstanders: *karteltruc* (Baudet, FvD), *EU-truc* (Baudet, FvD), *klimaatalliantie* (Kops, PVV), *klimaatontwikkelingshulp* (Kops, PVV), *klimaatvluchteling* (Baudet, FvD) en *socialezekerheids-klimaat* (Baudet, FvD). Dit lijkt op het 'blote oog' op te vallen. Echter, om hier harde uitspraken over te kunnen doen zal kwantitatief onderzoek nodig zijn.

Daarnaast valt op dat de nieuwe metaforen van voorstanders zich vooral bevinden binnen het brondomein *sport, verkeer* en *natuur*, terwijl de nieuwe metaforen van de tegenstanders zich vooral binnen het brondomein *oorlog/strijd* en *rampen* bevinden. Dit is terug te zien in de volgende uitspraken:

Voorstanders:

- *'Wat de PvdA en GroenLinks toen bond, was het idee dat de tragedie van de horizon doorbroken moest worden.'*(Klaver, GroenLinks). Brondomein: natuur, drama.
- *'Zo kunnen we hier in Nederland nieuwe, groene banen creëren.'* (Jetten, D66). Brondomein: natuur
- *'Die drie tragische ontwikkelingen zouden ons anders in het oog van de perfecte storm kunnen trekken. De perfecte storm is een situatie waarin we uiteindelijk niets doen en onszelf, onze generatie en de planeet enorm veel schade berokkenen.'* (Sienot, D66). Brondomein: natuur
- *'Terwijl we hier de Klimaatwet met elkaar aan het behandelen zijn, zijn we aan een aantal klimaattafels bezig om een klimaatakkoord te sluiten.'* (Jetten, D66). Brondomein: Volks en alledaags.
- *'Er zitten hier ook allerlei fanclubs in vak-K, voor gebouwgebonden financiering, de Schooldakrevolutie, noem het maar op.'* (Jetten, D66). Brondomein: oorlog en strijd
- *'Dat vraagt, zo zeg ik tegen de heer Sienot, dat wij niet alleen nu team-klimaat zijn, maar ook de komende jaren.'*, *'Vooral ook dank aan de mensen in vak-K, het team-klimaat, die er zelfs een speler bij hebben gekregen.'* (Sienot, D66), *'Ik vind het leuk dat de heer Sienot spreekt over 'team-klimaat'* (Van der Lee, GroenLinks). Brondomein: sport en spel
- *'Ambitieuze klimaatbeleid biedt naast milieuwinst nog zo veel meer: exportkansen, banen, schone lucht, comfortabele en energiezuinige huizen voor onze inwoners.'* (Sienot, D66). Brondomein: sport en spel.
- *'Nou, misschien niet iedereen, maar je moet je ook afvragen of jij, als je alle koplampen op je af ziet komen, misschien niet de spookrijder bent.'* (Sienot, D66). Brondomein: verkeer
- *'Die aanjagersfunctie is cruciaal. Blijf de boel aanjagen.'* (Klaver, GroenLinks). Brondomein: machine.

Tegenstanders:

- *'Dit is echt een karteltruc.'* (Baudet, FvD). Brondomein: oorlog en strijd
- *'Het zijn er inmiddels acht, want 50PLUS was blijkbaar zo enthousiast over de stijgende energielasten dat die partij zich ondertussen ook bij deze vreselijke klimaatalliantie heeft aangesloten.'* (Kops, PVV). Brondomein: oorlog en strijd
- *'Dit is echt een soort EU-truc.'* (Baudet, FvD). Brondomein: sport en spel
- *'Klimaatontwikkelingshulp terwijl de Nederlanders gigantisch worden kaalgeplukt.'* (Kops, PVV). Brondomein: volks en alledaags.
- *'De enige klimaatvluchtelingen die wij erkennen, zijn mensen die vanwege het sociale-zekerheidsklimaat naar Nederland komen.'* (Baudet, FvD). Brondomein: ramp

Verschillen in type metafoorgebruik tussen voorstanders en tegenstanders van de Klimaatwet zijn dus terug te vinden op drie vlakken. Het eerste verschil is terug te vinden in het type brondomein. Hoewel er tussen het gebruik van de brondomeinen veel overeenkomsten zijn, zitten hier ook verschillen in. Voorstanders van de Klimaatwet gebruiken als enige het brondomein *constructie*, terwijl tegenstanders van de Klimaatwet als enige gebruik maken van de brondomeinen *rampen* en *religie*. Zoals geïllustreerd lijken de voorstanders door middel van de constructiemetaforen te willen benadrukken dat de Klimaatwet nog in ontwikkeling is. Alsof deze nog moet worden opgebouwd. Tegenstanders lijken met de rampenmetaforen emoties als wanhoop, angst en agressie op te willen roepen bij het publiek. Het tweede verschil is terug te vinden in de brondomeinen die zowel door de voor- als tegenstanders gebruikt worden. Een voorbeeld ter illustratie: daar waar de voorstanders *sport* en *spel* inzetten om een teamgevoel te creëren, benadrukken de tegenstanders juist door middel van dit brondomein wie er allemaal niet mee doen aan de Klimaatwet. Zoals hierboven geïllustreerd lijken zij daardoor mogelijk te proberen negatieve gevoelens op te roepen bij het publiek. Voorstanders gebruiken dus, bijvoorbeeld, het brondomein *sport* en *spel* anders dan tegenstanders en roepen daardoor andere associaties op dan de tegenstanders. Het derde, en laatste verschil in type metafoorgebruik tussen voorstanders en tegenstanders van de Klimaatwet binnen het klimaatdebat gehouden op 19 december 2018, is dat de voorstanders in verhouding tot de tegenstanders binnen het klimaatdebat anders gebruik maken van nieuwe metaforen. De nieuwe metaforen van voorstanders bevinden zich vooral binnen het brondomein *sport*, *verkeer* en *natuur*, terwijl de nieuwe metaforen van de tegenstanders zich vooral binnen het brondomein *oorlog/strijd* en *rampen* bevinden.

6. Discussie

Graag wil ik dit onderzoek afsluiten met een reflectie op de gebruikte onderzoeksmethode. Een analyse van de tekst vanuit de CMA-methode werd aan hand van het stappenplan van Charteris-Black systematisch. De tekst werd systematisch met een markeerstift langsgelopen. Woorden die afweken van de alledaagse betekenis zijn vervolgens opgezocht in het Groot Woordenboek Hedendaags Nederlands. Pas toen kon vastgesteld worden of er sprake was van een metafoor. Het woordenboek heeft geholpen om de metaforen die niet bij de eerste lezing direct opvallen, de zogenoemde ingewortelde metaforen, alsnog te achterhalen. Een praktisch bezwaar tegen deze onderzoeksmethode is dat deze enorm tijdrovend is. Van elk woord wordt immers afgevraagd of de betekenis afwijkt van de alledaagse betekenis, binnen de gebruikte context. Een andere kritische noot die geplaatst moet worden bij de CMA-methode betreft de verklaringsfase van de metafoor. Na het identificeren en interpreteren van de metafoor, vindt Charteris-Black dat de metaforen ook verklaard moeten worden. Deze laatste stap is mijns inziens een wat 'glibberig' terrein. Zoals in 3.1.4 geschreven biedt de toelichting die Charteris-Black (2018) geeft, te weinig houvast om de methode in dit onderzoek te handhaven. Daarnaast is een groot nadeel van het onderzoeken van de ideologische lading van een metafoor dat hier de moraal van de onderzoeker

meeweegt. Het is een subjectieve stap binnen de analyse en dat is niet gewenst. Toch kan ik mij voorstellen dat het verklaren van metaforen een interessante stap kan zijn binnen een onderzoek. De verschillen in het type metafoorgebruik van voorstanders en tegenstanders binnen het klimaatdebat zijn nu wel geïdentificeerd en geïnterpreteerd, maar nog niet verklaard.

Dit onderzoek biedt een mooie basis die aantoont dat er inderdaad verschillen bestaan in het type metafoorgebruik tussen voor- en tegenstanders. Vanuit deze basis zou vervolgonderzoek gedaan kunnen worden door middel van kwantitatief onderzoek. Dit onderzoek is kwalitatief van aard en uitspraken als 'X is meer dan Y', 'X is minder dan Y' of 'er bestaat een significant verschil tussen X en Y' konden daardoor niet gedaan worden. Ik kan mij voorstellen dat er ook in kwantitatief onderzoek interessante resultaten te onderzoeken zijn. Zo zou uit kwantitatief onderzoek duidelijk kunnen worden of de voorstanders van de Klimaatwet significant meer gebruik maken van nieuwe metaforen dan tegenstanders van de Klimaatwet, maar zou ook onderzocht kunnen worden of voorstanders of tegenstanders van de Klimaatwet significant meer gebruik maken van metaforen dan de ander. Daardoor kan vastgesteld worden welk van de twee partijen er meer gebruik maakt van sturend taalgebruik.

Daarnaast kan kwantitatief onderzoek dus interessant zijn om de laatste stap van de CMA-methode te kunnen zetten. Metaforen zouden verklaard kunnen worden. Kwantitatief onderzoek kan eventuele systematiek en patronen blootleggen. Zoals geschreven lijkt het mogelijk te zijn dat de voorstanders gebruik maken van patronen binnen het brondomein *sport en spel*. Echter om hier harde uitspraken over te kunnen doen, zou kwantitatief onderzoek substantiële bewijzen kunnen bieden. Dit verklaren van metaforen zou eventuele ideologische ladingen van de voorstanders en tegenstanders van de Klimaatwet bloot kunnen leggen. Ik kan mij zo voorstellen dat de voorstanders en tegenstanders een eigen ideologie hebben en dat deze ideologie ook in hun taalgebruik terug te zien is. Het verklaren van metaforen zou ook een inzicht kunnen bieden in het resultaat dat betrekking heeft op het gebruik van *nieuwe* metaforen. Uit dit onderzoek bleek dat zowel voorstanders als tegenstanders gebruik maken van *nieuwe* metaforen. Verwacht werd dat *nieuwe* metaforen vooral door de tegenstanders gebruikt zouden worden, omdat metafooronderzoek naar rechtse politici zich vooral heeft gefocust op deze *nieuwe* metaforen (De Landtsheer et al., 2011). Door middel van stap 4 van de CMA-methode van Charteris-Black, het verklaren van metaforen, zou een verklaring gevonden kunnen worden voor dit verschijnsel.

Een laatste suggestie voor vervolgonderzoek is het gebruik maken van interbeoordelaarsbetrouwbaarheid zowel voor de gevonden metaforen als voor de indeling van de metaforen in de categorieën nieuw, ingeworteld en conventioneel. Omdat dit binnen een scriptie niet gebruikelijk is, heb ik dit onderzoek alleen gedaan. Om echt valide resultaten te krijgen, zou het beter zijn om hetzelfde onderzoek door in ieder geval nog één ander persoon, maar het liefst twee andere personen, te laten doen. Dit vergroot de betrouwbaarheid van de resultaten.

Bibliografie

- Braet, A. (2007). *Retorische kritiek. Hoe beoordeel je overtuigingskracht?* Den Haag: SDU Uitgevers.
- Charteris-Black, J. (2004). *Corpus approaches to critical metaphor analysis*. Hampshire/New York: Palgrave Macmillan.
- Charteris-Black, J. (2011). Metaphor in political discourse. In J. Charteris-Black (Red.): *Politicians and Rhetoric. The Persuasive Power of Metaphor*. Tweede editie. Houndmills: Palgrave Macmillan UK, 28-51.
- Charteris-Black, J. (2018). *Analysing Political Speeches: Rhetoric, Discourse and Metaphor*. London: Palgrave.
- Cisneros, J. (2008). Contaminated Communities: The Metaphor of 'Immigrant as Pollutant' in Media Representations of Immigration. *Rhetoric & Public Affairs* 11(4), 569-602.
- De Landtsheer, C. (2014). Methods for the study of political metaphor in leadership studies. Presented at the ECPR General Conference University of Glasgow, Glasgow. Retrieved from <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/4129cdb9-da5e-46e9-a041-765ef6681a06.pdf>
- De Landtsheer, C., L. Kalkhoven & L. Broen (2011). De beeldspraak van Geert Wilders, een Tsunami over Nederland? *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap* 39(4), 5-20.
- De Landtsheer, C. (2009). Collecting political meaning from the count of metaphor. In A. Musolff & J. Zinken (red.): *Metaphor and Discourse*. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 59-78.
- Emrich, C., H. Brouwer, J. Feldman & H. Garland (2001). Images in Words: Presidential Rhetoric, Charisma, and Greatness. *Administrative Science Quarterly* 46(3), 527-557.
- Gaus, H. (2010). *Mentale lange golfbewegingen*. Gent: Academia Press.
- Goatly, A. (2008). *The Language of Metaphors*. London/New York: Routledge.

- Gregg, R. (2004). Embodied Meaning in American Public Discourse during the Cold War. In F.A. Beer & C. Landtsheer (red.): *Metaphorical World Politics*. East Lansing: Michigan State University Press, 59-73.
- Haar, M. van der & D. Yanow (2011). Allochtoon als metafoor en categorie. Over de handelingsimplicaties van beleidstaal. *B en M : Tijdschrift voor Beleid, Politiek en Maatschappij*, 38(2), 160-178.
- Hart, C. (2011). Moving beyond metaphor in the Cognitive Linguistic Approach to CDA: Construal operations in immigration discourse. In: C. Hart (red): *Critical Discourse Studies in Context and Cognition*. Amsterdam: John Benjamins, 171-192.
- Hel, S. van der, L. Hellsten & G. Steen (2018). Tipping Points and Climate Change: Metaphor Between Science and the Media. *Environmental Communication*, 12(5), 605-620.
- Johnson, M. (2010). Metapor and cognition. In D. Schmicking & S. Gallagher (red): *Handbook of phenomenology and cognitive science*. Londen: Springer, 401-414.
- Jong, J. de & M. van Leeuwen (2018). Van oikofobie tot soldatenpak. De stijl en taal van Thierry Baudet. *Onze taal*, 87(10), 22-23.
- Kövecses, Z. (2010). *Metaphor - A Practical Introduction*. Oxford / New York: Oxford University Press.
- Laarman, C. (2013). *Oude onbekenden. Het politieke en publieke debat over postkoloniale migranten, 1945-2005*. Hilversum: Verloren BV
- Lakoff, G. (2004). *Don't Think of an Elephant: Know Your Values and Frame the Debate*. White River Junction: Chelsea Green Publishing
- Lakoff, G. (2008). *The Political Mind*. New York: Viking
- Lakoff, G., & M. Johnson (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.
- Leeuwen, M. van (2015). *Stijl en politiek. Een taalkundig-stilistische benadering van Nederlandse parlementaire toespraken*. Proefschrift Universiteit Leiden. Utrecht: LOT.
- Mohamed, M. (2012). The Metaphor of Nature in the Holy Quran: A Critical Metaphor Analysis. *Language in India*, 12(11), 628-653.

- Nisbet, M. (2009). Communicating climate change: why frames matter for public engagement. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 51(2), 12-23.
- Santa Ana, O. (1999). 'Like an animal I was treated': anti-immigrant metaphor in US public discourse. *Discourse & Society*, 10(2), 191-224.
- Thibodeau, P. & L. Boroditsky (2011). Metaphors We Think With: The Role of Metaphor in Reasoning. *PLoS ONE*, 6(2), 1-11.
- Van Sterkenburg (met Goossens, C., Parqui, P., Verhoeven, P.). (2002). *Groot woordenboek hedendaags Nederlands* (3e druk). Utrecht: Van Dale Lexicografie.
- Van der Valk, I. (2003). Right-Wing Parliamentary Discourse on Immigration in France. *Discourse & Society*, 14(3), 309-348.
- Yanow, D. (2008). Cognition meets action: Metaphors as models of and models for. In T. Caver & J. Pikalo (red.): *Political language and metaphor: Interpreting and changing the world*. London: Roudledge, 225-238.

Andere bronnen

- De Volkskrant, CDA en VVD zagen nu al aan stoelpoten historische klimaatwet, 6 december 2018. Geraadpleegd op 16 april 2019. < <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/cda-en-vvd-zagen-nu-al-aan-stoelpoten-historische-klimaatwet~bd5c1116/> >
- FD., Historische klimaatwet brengt ons niet verder: heibel over klimaatakkoord, 19 december 2019. Geraadpleegd op 16 april 2019. < <https://fd.nl/opinie/1282878/historische-klimaatwet-brengt-ons-niet-verder-heibel-over-klimaatakkoord-wel> >
- Onze Taal, Metafoor, 27 april 2011. Geraadpleegd op 10 april 2019. < <https://onzetaal.nl/taaladvies/metafoor/> >
- Onze Taal, Metonymie, 09 mei 2011. Geraadpleegd op 8 mei 2019. < <https://onzetaal.nl/taaladvies/metonymie/> >
- Trouw (A), CDA-lijsttrekkers: klimaatambitie mag wel wat minder, 5 februari 2019. Geraadpleegd op 16 april 2019. < <https://www.trouw.nl/democratie/cda-lijsttrekkers-klimaatambitie-mag-wel-wat-minder-~a936bcfd/> >

Trouw (B), Het klimaatdebat stond in het teken van de komende verkiezingen, 5 februari 2019.
Geraadpleegd op 16 april 2019. < <https://www.trouw.nl/democratie/het-klimaatdebat-stond-in-het-teken-van-de-komende-verkiezingen-~a2e86ee3/> >

Stenogram, debat Tweede Kamer 19 december 2018. Geraadpleegd op 16 april 2019.
< https://www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/plenaire_vergaderingen/details?date=19-12-2018>

Stenogram, debat Tweede Kamer 20 december 2018. Geraadpleegd op 16 april 2019.
< <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/wetsvoorstellen/detail?id=2016Z16372&dossier=34534> >